

SVEZAK VII. i VIII.

UNIVERZALNA BIBLIOTEKA

RAZBOJNICI

IGROKAZ U 5 ČINA

FRIDRIKA ŠILERA

POHRVATIO

BOGOMIR BRLEKOVIĆ.

CIENA 24 NOVČ.

ZAGREB 1887

NAKLADA KNJIŽARE MUČNJAK I SENFTLEBEN.

RAZBOJNICI.

Igrokaz u 5 čina

od

Fridrika Šilera.

Preveo

Bogomir Brleković.

Zagreb.

Naklada knjižare Mučnjak-Senftlebenove.

1886.

Osobe:

Maksim, vladajući grof Moor.
Dragutin } njegovi sinovi.
Franjo
Amalija, njegova nećakinja.
Špigelberg,
Švajcer,
Grim,
Šufterle, } Slobodnjaci, poslje razbojnici.
Roler,
Racman,
Kosinski,
Herman, kopilan nekog plemića.
Odaslanik poglavarstva.
Danilo, stari sluga.

Podvornik. — Razbojnici. — Puk.

Čin biva u Njemačkoj, u doba kada je zaveden bio vječni mir u zemlji.

Čin prvi.

Prizor I.

(U Franačkoj. — Dvorana u Moorovu dvoru).

Franjo i stari Moor.

Franjo: Ali jeste li vi zdravi, otče! Toli problie-diste.

Stari Moor: Posve zdrav, moj sinko — što si mi htio reći?

Franjo: Došla je pošta — i pismo od našega do-pisnika u Lipskom.

Stari Moor: (pohotno) Viesti o mom sinu Dra-gutinu?

Franjo: Hm! hm! Tako je. Ali se bojim — ako ste bolestni — i ponajmanje slutite da ćete biti, pustite me — u zgodniji ću čas s vami govoriti, (poluglasno sam sobom). Ova viest nije za krhko tielo.

Stari Moor: Bože! Bože! što ću čuti?

Franjo: Pustite me da se prije sklonim u kut i prolijem koju suzu od žalosti za svojim izgublje-nim bratom. Morao bih na uvjek zamuknuti — jerbo je on vaš sin; morao bih na uvjek zata-jiti njegovu sramotu — jerbo je on moj brat. Ali vas slušati najpreča mi je žalostna dužnost, s toga mi oprostite!

Stari Moor: Oj Dragutine! Dragutine! da znadeš, kako tvoje ponašanje trapi otčevo srce! Kako bi cigla vesela viest o tebi za 10 godina život mi produžila — dočim me eto svaka, jao! — za korak bliže grobu primiče!

Franjo: Ako je tako, starče! da ste zdravi još danas bismo si uz vaš odar svi počupali kosu.

Stari Moor: Ostani! — Još valja samo časak počasiti — učini mu po volji. (Sjedaju.) Griehe njegovih otaca stiže kazan u trećem ili četvrtom koljenu — daj da svrši.

Franjo: (vadi iz žepa pisma) Vi poznate našega dopisnika! Znajte! dao bih si odsjeći prst sa desne ruke, kada bih smio reći: on je lažac, mrzak i otrovan lažac. — Osviestite se! Oprostiti ćete mi, što vam nedan da sami čitate pismo — još nesmijete svega čuti.

Stari Moor: Sve, sve — moj sinko, oprostiti ćeš me štake.

Franjo: (čita) „U Lipskom prvoga svibnja. Čini se, tvoj je brat dostigao vrhunac svoje sramote; ja barem nepoznam ničega što bi nadkriljivalo ono, do čega je zbilja dotjerao, ako njegov veleum moga u tom neprestiže. Jučer oko ponoći, nakon četrdeset hiljada dukatâ duga“ — liepa svotica, otče, — „oskvrnuv prije kćerku bogata ovdješnjega novčara i raniv na smrt u dvoboju njezina ljubovnika, vrla mladića od dobra roda, odvaži se na nešto golema, da sa sedam drugarâ, koje je zamamio u svoj razkalašeni život, umakne sudbenoj vlasti.“ — otče! za boga miloga, otče! što vam je?

Stari Moor: Dosta je — prestani, moj sinko!

Franjo: Ja vas žalim — „poslane su za njim tjeralice, uvriedjeni vapijahu glasno za osvetom; glava mu je ucjenjena — ime Moor“ — Ne! moje biedne ustne neka nipošto neumore otca! (raztrga pismo) otče, nevjerujte toga! nevjerujte mu niti besjede.

Stari Moor: (gorko plače) Moje ime, moje pošteno ime!

Franjo: Oj da se nenazivlje Moorovim imenom! da me takò jako za njim srdce neboli! Ta opaka ljubav, koje nemogu utamaniti, još će me jednoč obtuživati na božjem sudu!

Stari Moor: Oj — mojih nadâ! mojih zlatnih sanjâ!

Franjo: To ja dobro znam. To upravo malo prije rekoh. Vatra, koja mu u grudih bukti, — govoraste uvjek, — koja ga čini toli osjetljivim za za svaki čar veličine i krasote, ta iskrenost, s koje mu se duša u oku zrcali, to mekano srce, ta muževna hrabrenost, to djetinsko častohlepje, ta neslomiva tvrdoglavost, i sve te liepe sjajne vrline, koje se razvijahu u otčevu miljeniku, učiniti će ga jednoč odanim prijateljem njegova prijatelja, vrlim gradjaninom, junakom, velikim i slavnim čovjekom — vidite li sada, otče? — Vatreni duh se razvi i ojača, liepim urodi plodom. Gledajte, kako se je krasno ta iskrenost prometnula drzovitošću; gledajte, kako to mekano srce nježno guče namigušam, kako je osjetljivo na Phrynine*

* Phryne = namiguša, dražestna bludnica; nazvana tako po glasovitoj namiguši u staroj Atheni.

dražesti! Gledajte toga vatrena veleumnika, kako mu se za šest godina iztroši njegova životna snaga, da je već za života puka sjena; pa eto ti onda još bezsramnih ljudi, koji vele: c' est l' amour qui a fait ça! Oj! pogledajte, kako ta smiona i poduzetna glavica snuje i izvodi osnove, uz koje se neznatnimi prikazuju Cartouchova i Hovardova junačtva! — A kada istom ti krasni zametci podpuno sazriju i porastu, — ta i nemožeš ništa savršena očekivati od tako nježne mladosti! — možda ćete, otče, još doživjeti tu radost, da ga ugledate na čelu vojske, koja stoluje u gluhoj tišini šumâ i truduu putniku težki trh za polovicu olakša. — Možda ćete moći još, prije nego legnete u grob, hodočastiti k njegovu spomeniku, što si ga je medju nebom i zemljom podigao. — Možda, oj otče, otče, otče, — potražite si drugo ime, jer će inače cincari i uličnjaci upirati prstom u vas, ugledavši sliku vašega gospodina sina na sajmištu u Lipskom.

Stari Moor: Pa i ti, moj Franjo, i ti? Joj, moja djeco! kako mi sgadjaju u srce.

Franjo: Vidite, ja mogu biti i dosjetljiv; ali moja je dosjetka štipavčev ubod. — Pa onda taj suhoparni obični čovjek, taj hladni, drveni Franjo, i kako već glase svi ti naslovi, koje vam mogaše prišaptnuti opreka medju njim i menom, kada vam na krilu sjedjaše, ili vas štipaše za obraz — taj će nekoč umrieti na svom komadiću zemlje, i iztrunuti i zaboravljen biti, kada bude slava ovoga sveznalice pršila od jednoga do drugoga stožera — ha! sklopljenih ruku hvali vam, oj

nebesa, taj hladni, suhoparni, drveni Franjo — da nije onakov, kakov je on!

Stari Moor: Oprosti mi, moje djete; ne ljuti se na otca, kojemu se pomrsiše njegove osnove! Bog koji mi po Dragutinu suze mami na oči, tvojom će mi ih, Franjo, rukom utrti.

Franjo: Da, otče! neka vam ih utre sa vaših očiju. Vaš će Franjo svoj život žrtvovati, nebi li vaš produljio. Vjerujete li mi to?

Stari Moor: Moj sinko, još te očekuju velike dužnosti — Bog te blagoslovio za ono, što si mi bio i što ćeš mi biti!

Franjo: Pa recite mi sada — biste li bili sretnim čovjekom, kada nebiste morali toga sina svojim nazivati?

Stari Moor: Šuti! oj šuti!

Franjo: Vi zavidjate najnevrednijemu svojih slugâ, što nije njegovim otcem. — Žalostiti ćete se, dok budete imali toga sina. Ta će žalost sve veća bivati s Dragutinom. Ta će žalost podrovati vaš život.

Stari Moor: Joj! on me je učinio osamdesetgodišnjim starcem.

Franjo: Pa dobro — da se odreknete toga sina.

Stari Moor: (trgnuv se) Franjo! Franjo! što to veliš? Zar želiš, da prokunem svoga sina.

Franjo: Ta ne! ta ne! Nemojte proklinjati svoga sina. Pa koga nazivljete svojim sinom? Zar onoga komu podadoste život, premda se on svemu i svačemu domišlja, da vaš prikrati?

Stari Moor: Nemilosrdno diete! Jao! ali ipak on je moje diete! ipak moje diete!

Franjo: Predrago i premilo diete, koje uvjek umuje, kako bi se oslobodilo otca. — Oj, da možete to dokučiti! da vam hoće puknuti medju očima! Ali vaša ga strpljivost mora ohrabriti u razuzdanosti; vaša pripomoć ukriepiti u njoj. Vi ćete dašto skinuti prokletstvo i njegove duše; ali na vas, otče! na vas će se survati osuda vječnoga prokletstva.

Stari Moor: Pravo! posve pravo! — Ja sam, ja sam svemu kriv. Pisati ću mu, da mu uzkraćujem pomoćnicu ruku.

Franjo: To je pravedno i razborito.

Stari Moor: Neka mi nikada više ne dodje na oči.

Franjo: Taj će liek pomagati.

Stari Moor: (nježno) Dok se ne popravi.

Franjo: Dakako, dakako; — ali ako za koji dan dodje pod krinkom licumjerca, suzami vas na samilost gane, vaše oproštenje laskom izmami, pa sutra dan ode i vašoj se slabosti naruga u naručaju svojih numiguša? — Ne, otče! On će se sam povratiti, kada mu njegova savjest prizna, da je prost svake krivine.

Stari Moor: S toga ću mu ovaj čas pisati.

Franjo: Stanite! još nešto, otče! Vi biste, bojim se, u svom gnjevu mogli napisati gdjekoju premilu rieč, s koje bi mu moglo puknuti srce — pa onda, mislite li, da ne bi već i to oproštenjem držao, kada biste ga udostojali pisma od svoje ruke! s toga će biti bolje, da meni prepustite pisanje.

Stari Moor: Pa slobodno, moj sinko. — Joj! ipak bi mi s toga puklo srdce! Piši mu —

Franjo: (brzo) Dakle je odlučeno?

Stari Moor: Piši mu, da tisuće krvavih suza, tisuće probdivih noći — ali neučini da mi očaja sinak! (odlazi raztužen).

Franjo: (gleda za njim podsmješljiva pogleda). Tješi se, starče, nikada ga nećeš pritisnuti na srce! Put mu je do njega zakrčen, kao paklu do neba. On bijaše izčupan iz tvoga srdca, prije nego si i znao, da bi to htjeti mogao. — Ali ipak moram pokupiti ove papiriće; ta lahko bi tko mogao moj rukopis prepoznati! (skuplja razdrapane komadiće pisma). Morao bih doista biti kukavna šeprtlja, da ni toga ne bih znao, kako se sin trga iz otčeva srca, pa da ga upravo mjedene spone za njega vežu. — Dobra ti sreća. Franjo! nestade materina zlatana! — orijaški koraknuh k cilju! — I njojzi moram iz srdca iztrgnuti toga Dragutina, pa makar i srdce iztrgnuo! (silno koracajuć gore dolje). Ja imam velikih pravâ, da se ljutim na narav, i moga mi poštenja! i ja ću im dokazati valjanost. Zašto je morala meni naprtiti ovaj trh grdobe? (lupnuv nogom o pod). Grom i pakao! zašto samo meni? Ona se već kod prve ure moga bitka urotila proti meni. — Pa dobro! i ja se evo ovdje zaklinjem proti njoj na uvjek. — Razoriti ću njezine najljepše umjetnine, jerbo ih nemogu nazvati bratom i sestrom. — Raztrgati ću vezu dušâ, jerbo ona mene izključuje. Narav mi uzkrati sladku igru srca, nagovarajuće čavrljanje

ljubavi — s toga hoću da silom izvojujem svoje želje, s toga ću sve oko sebe izkoreniti, što me ogradjuje, da nisam gospodarom.

Prizor 2.

Amalija: (dolazi polahko sobami odzada).

Franjo: Eto je! — Oho! moj ljek pomaže! — To vidim na njezinu hodu — ja je neljubim — ali neću dopustiti, da drugoga usreće toliki čari. U mom naručju neka si nadje grob i neka nebude za nikoga cvala. — Hej! ta gledaj! što li to radi?

Amalija: (neopaziv ga, raztrgala je kiticu cvieća i gazi ju nogama).

Franjo: (pristupi bliže, pakostno) Što sve ove tužne ljubice trpiti moraju.

Amalija: (lecne se i dugo ga motri). Ti ovdje? U dobar čas! Baš tebe bijah željna, samo tebe! — samo tebe na cielom širokom svietu.

Franjo: Sretan sam! sretan! I ja sam ti jedini sve na cielom širokom svietu.

Amalija: Ti! samo ti — silno li čeznuh za tobom! Počekaj, zaklinjem te! — Na srdcu mi je lakše, kada ti mogu svoju tugu u brk izkazati, otrovniče!

Franjo: Tako me sretaš? Diete na krivoga si se namjerila; idi k otcu!

Amalija: K otcu? — Ha, to mi je otac, koji dopušta, da sdvojnost umori njegova sina. Kod kuće se okrepljuje sladkim, dragocienim vinom i čuva svoja prhka uda u jastucih od pahuljicâ,

dočim njegov veliki slavni sin kukavno životari. — Sramite se, vi neljudi! Sramite se, vi pozoji, vi sramote ljudstva! — Njegov jedini sin.

Franjo: Ja bih rekao, da ih ima dva.

Amalija: Da, on zaslužuje da ima sinovâ kakov si ti. Na umoru će uzalud pružati uvehle ruke za svojim Dragutinom i sgražajuć se uzmaknuti, kada stisne kao led hladnu ruku svoga Franje. — Oj! sladko je, vrlo sladko, biti proklet od otca!

Franjo: Tebi se tlapi, moja draga, čovjek te mora žaliti.

Amalija: Oj! molim te — žališ li ti svoga brata? — Ne, nečovječe, ti ga mrziš! Ta ti i mene mrziš?

Franjo: Amalijo, ja te ljubim, kao sama sebe.

Amalija: Ako me ljubiš, možeš li mi odbiti molbu?

Franjo: Nemogu, nemogu. Ako netražiš više od moga života.

Amalija: Oj, ako je tako! molim te nešto, što ćeš mi posve lahko, posve rado učiniti — (ponosno) mrzi me! morala bih se sva zažariti od stida, kada bih mislila na Dragutina pa bih se u isti čas sjetila, da me ti ne mrziš. Ti ćeš mi ipak to obećati? jel? sada idi i ostavi me samu.

Franjo: Premila snatrilice! koli se jako divim tvomu nježnu ljubežljivu srdcu! (kucajući joj po grudima). Ovdje je, ovdje je stolovao Dragutin kao bog u svom hramu; Dragutin je stajao na javi pred tobom, Dragutin je ravnao tvoje sanje,

sav ti se je sviet, reč bi, splinuo u njem jedincu, odsjajivao njega jedinca, spominjao njega jedinca.

Amalija: (ganuta) Jest, istina je, to priznajem. Pred svim ću svjetom to priznati uzprkos vam divljakom — ja ga ljubim!

Franjo: Nečovječno je, okrutno! tu ljubav tako nagradjivati! onu zaboraviti!

Amalija: (planuv) Što, mene zaboraviti?

Franjo: Nisi li mu nataknula prsten na prst? Alem-prsten u zalog tvoje vjernosti? — Ali da kako, kako bi i mogao mladić odoljeti dražestim bludnice! A tko će mu i zamjeriti, jerbo već i nije imao ništa drugoga pokloniti, — i nije li ga lihvarski naplatila svojim milovanjem, svojimi zagrljaji?

Amalija: (gnjevna) moj prsten bludnici?

Franjo: Fi, fi! To je ružno. Ali još bi dobro bilo, da je samo to! — Prsten se, pa kako bio skup, može svakako kupiti kod svakoga židova — možda mu se nije svidjalo djelo — možda ga je za ljepši zamjenio.

Amalija: (žestoko) Ali moj prsten — velim moj prsten?

Franjo: Niki drugi, Amalijo — Ha! takova dragocjenost, pa na mom prstu — i od Amalije! — Odavle ga ni smrt nebi smjela trgnuti — zar ne, Amalijo? Njegove vriednosti nesačinjava skupoča alema, niti umjetnost kova — njegovu vriednost sačinjava ljubav. Premilo diete, ti plačeš? Jao si ga onomu, koji toli dragociene kapi iz tako božanstvenih očiju mami! oj! pa da istom

sve saznaš, njega glavom ugledaš, njega vidiš u toj spodobi? —

Amalija: Strahoto! što, u kakovoj spodobi?

Franjo: Šuti, šuti, dobra dušo! Neizpituj me! (kao sam sobom ali glasno). Da barem ima kakovu koprenu ružna opačina, da neudari u oči svietu! ali eto proviruje strahovito kroz žute olovnaste podočiće (Augenring: Filipović, riečnik); eto odaje se u mrtvački bliedu upalu licu i ružno izbočuje kosti van — eto prodire tija u sam mozak kostiju i ubija svu muževnu snagu. — Fi, fi, gadi mi se. — Ti si vidjela onoga nevoljnika, Amalijo, koji u našoj bolnici izdahnu dušu, stid je, reč bi, svoje plaho oko pred njim zaklopio — ti ciknu: jao si ga njemu! Dozovi si još jednom u pamet podpunu onu sliku, i eto ti Dragutina pred tobom. — Njegovi su cjelovi kužni, njegove će ustne otrovati tvoje!

Amalija: Bezobrazni klevetniče! (odvraćajuć se)

Franjo: Žacaš li se toga Dragutina? Gadi li ti se već slaba sjenka? Idi, sama izbulji oči u njega, u svoga liepoga, angjeoskoga, božanskoga Dragutina! Idi, nasiši se njegova mirisna daha i daj neka te u grob spravi ambrozijski vonj, koji hlapi iz njegova ždrela! (Amalija zastire lice.) Koliko vrienje ljubavi! kolika razkoš u zagrljaju! Al zar nije nepravedno osuditi čovjeka sbog boležljiva mu lica? I u najnevoljnijem se bogolju može velika ljubežljiva duša, kao rubin iz kala odsievati! (zlobno se smijuć). I sa kozičavih ustni može ljubav — dakako, ako opačina uzdrma postojanost značaja, ako sa nevi-

nošću i krieposti nestane, kao što izhlapi miomiris iz uvehle ruže — ako sa tielom i duh klone na štaku.

Amalija: (poskočiv veselo) Ha! Dragutine! Sada te poznajem! Ti si još onaj isti! onaj isti! sve bješe laž. Neznaš li, zlikovče, da Dragutin nemože takovim postati?

Franjo: (nekoliko časova zamišljen stoji, tada se naglo okrene, da otidje).

Amalija: Kuda tako naglo? bježiš li sam pred svojom sramotom?

Franjo: (zastrv si lice), Pusti me, pusti me! — da se po volji naplačem — okrutni otče! Najboljega svoga sina tako odrinuti u nevolju — u težku sramotu — pusti me, Amalijo! pokleknut ću pred njim; na koljenih ću ga zakljinjati, da izušćenu kletvu na mene sune — mene izključi od nasljedstva — mene — moju krv — moj život — sve. —

Amalija: (zagrliv ga) Brate moga Dragutina, predobri, premili Franjo!

Franjo: O Amalijo! kako te ljubim sbog te nepokolebive vjernosti mojemu bratu! — oprosti, što se usudih toli nemilosrdno izkušavati tvoju ljubav! — Kako si liepo zadovoljila mojim željam! — Otimi suzami, otimi uzdasi, otim božanstvenim gnjevom — i proti meni, proti meni, — naše se duše toli slagahu.

Amalija: (trese glavom) Ne, ne, tako mi onoga čistoga svjetla nebeskoga! Niti žilica njegova, niti iskrica njegova čuvstva. —

F r a n j o : Bijaše tiha vedra večer, zadnja, prije nego je odputovao u Lipsko, kada me povede sa sobom u onu sjenicu, gdje toli često sjedjaste u ljubovnih sanjah — dugo mučasmo — napokon me spopade za ruku i tiho prozbori roneć suze: ja ostavljam Amaliju, neznam ni sam — nekako slutim, kao da je na uviek — neostavi je brate! Budi njezinim prijateljem — njezinim Dragutinom — ako se Dragutin nikada nepovrati — (padne na koljena pred nju i žestoko joj cjeliva ruke). Nikada, nikada, nikada neće natrag doći; i ja sam mu se na to zavjetovao svetom prisegom!

A m a l i j a: (uzmaknuv) Izdajice! kako te uhitih! Baš u toj sjenici on me zaklinjaše, da se odreknem svake druge ljubavi — ako bi on umro — vidiš li, kako si bezbožan, kako si oduran! — Idi mi s očiju!

F r a n j o: Ti me nepoznaš, Amalijo, ti me ni iz daleka nepoznaš!

A m a l i j a: Oj, ja te poznam, ovaj čas te upoznah — pa ti bi rado njemu biti ravan? Pred tobom da je plakao za mnom? Pred tobom? Prije bi moje ime sam podigao na ruglo! odlazi ovaj čas! —

F r a n j o: Ti me mrziš?

A m a l i j a: Ja te prezirem, idi!

F r a n j o: (bijuć nogama) Počekaj! Već ćeš drhtati preda mnom! mene žrtvovati prosjaku! (ljutit odlazi).

A m a l i j a: (sama) Idi! idi! Sada sam opet kod Dragutina. — Prosjaku, reče? Dakle se je sviet

prevrnuo: prosjaci su kraljevi, a kraljevi su prosjaci! — onih odrpina, što ih on nosi, nebih zamjenila za grimiz pomazanikâ; — pogled, kojim on prosi, mora biti veličanstven, kraljevski pogled — pogled, koji uništuje veleljepost, gizdu, slavlje velikašâ i bogatašâ! U prah, gizdavi uresu! (strga si biser iz vrata) Budite prokleti, vi velikaši i bogataši, koji nosite zlato i srebro i drago kamenje! Budite prokleti, koji pijančujete u razkošnih gostbah! Prokleti, kojî ugadjate svojim udovom na mekanih jastucih naslade! — Dragutine! Dragutine! Tako sam vriedna tebe. — (odlazi).

Promjena.

Prizor 3.

(Na medji Saksonske. — Krčma).

Dragutin Moor: (zlovoljan hodajuć gore dolje). Ta kuda se te hrdje poteplju? — Sigurno su nekuda odjahali. — Hej! još vina amo! — I već se smrkava, a još nema pošte — (metnuv ruku na prsa) Dječače! dječače! kako ti tude kuca! — Vina! vina! Danas mi treba dvostruke odvažnosti — budi na radost budi na zdvojnost. (Vino se donosi, on pije i silovito spušta čašu). Proklete nejednakosti na svietu! — Novac hrdja u škrinjah izsušenih tamošnika, a siromaštvo pritište kao olovo najsmjelije podhvate mladeži. Nikogovići, koji deset puta crknu prije nego sračunaju svoje kamate, sav mi prag utapkaše, da utjeraju šaku kukavnih dugova — premda im

toli srdačno stiskah ruku — samo još jedan dan uzalud! Molbe — zaklinjanja — suze odbiše se od njihove kosmate duše.

Prizor 4.

Špigelberg (dolazi s pismi) Prijašnji,

Špigelberg: Prokleto! prokleto! Jedna nesreća za drugom! Toga je odviše! Znaš li, Dragutine? Znaš li? — čovjek bi pobjesnio.

Moor: Ta što je opet?

Špigelberg: Ti pitaš? — čitaj — čitaj sam — naše je gospodarstvo prestalo — mir u Njemačkoj. —

Moor: Mir u Njemačkoj.

Špigelberg: Ta čovjek bi se objesio — i pravo jačega dokinuto je na uviek. — Sve razmirice pod smrtnu kazan zabranjene, — Grom i pakao! crkni, Moore! — Pera će črčkati, gdje su drugda naši mačevi sjekli.

Moor: (baca svoj mač dolje) Neka dakle strašivice i hulje vojske vode, a ljudi svoje mačeve prebiju! — Mir u Njemačkoj! — Idi, ta te je viest za uviek ožigosala. — Gusja pera mjesto mačeva — Ne! niti nesmijem pomisliti na to. — Ja da svoja rebra stisnem u steznik (Schnürbrust) i svoju volju sputam u zakone. — Mir u Njemačkoj! Prokleti mir, koj u pužev hod pokvari ono, što bi bilo postalo orlovim letom! — Mir neučini još nikoga velikim, ali rat radja orijaše i junake. (važno) Oj! da Hermanov duh još u pepelu tinja — učini me vodjom čete ljudinâ

kakav sam ja, i iz Njemačke — iz Njemačke. — Ali, ne! ne! pusti! neka podlegne! njoj je odzvonilo. — U žilah Barbarosinih unukâ neima više slobodna bila. — Ja ću gledati zaboraviti mačevanje u svojih otčinskih gajevih.

Š p i g e l b e r g : ,Koga biesa? Ta valjda se nećeš igrati izgubljenoga sina? Fi! sram te bilo! — Nesreća nesmije velikana učiniti kukavicom.

M o o r : Ja ću se ga igrati, Mavro; i nije me sram. Nazovi to slabošću, da svoga otca štujem — to je slabost čovječja, a u koga je nema, mora biti budi bog, budi — žívina. Pusti, neka je uviek u mene bude.

Š p i g e l b e r g : Idi, idi! Ti nisi više Moor. Znaš li još, kako si tisuću puta, držeć bocu u ruci napijao staromu tvrdici i govorio: Neka on samo kupi i sgrće novce, da ćeš si ti već u to ime namočiti grlce — sjećaš li se još?

M o o r : Proklet bio, što me toga sjećaš! Proklet ja, koji to rekoh! Ali to bijaše jedino u vinskoj omaglici, i moje srdce nije osjećalo onoga, čime mi se je jezik hvastao.

Š p i g e l b e r : (klima glavom) Ne! ne! ne! to nemože biti. Nije moguće, brate! ti negovoriš od sbilje! Ti dakle hoćeš da se tvoji darovi u tebi razpadnu? da svoje blago zakopaš? misliš li, da tvoje ludorije u Lipskom dostižu vrhunac ljudske dosjetljivosti? Ali podjimo istom u široki sviet. U Pariz i London! — Ali ćeš buljiti! Ali ćeš izvraćati oči! Samo počekaj dok vidiš, kako se patvore podpisi, izkrivljuju kocke, obijaju ključanice i škrinjam utroba iztresa. — Tomu

se imaš još naučiti od Špigelberga! Na prva vješala valja objesiti hulju, koja hoće da od gladi umre, a ima dugačke prste.

Moor: (ujedljivo) Što? Zar si ti dotle dotjerao?

Špigelberg: Ta rekao bih, ti se neuzdaš u me. Čekaj, daj da se prije ugrijem; nagledati ćeš se čudesa, tvoj će se mozčić prevrnuti u glavi, kada moja zatrudjela dosjetljivost radjati počme, (udarajuć po stolu) Aut Caesar, aut nihil! Ti ćeš mi još zavidjati.

Moor: (gleda ga) Mavro!

Špigelberg: (ustaje, vatreno) Da, zavidjati — i ti, i svi vi ćete se razjediti na mene. Ja ću smišljati varke, s kojih će vam se kameniti pamet. — Prokleto mrtvilo! (bijuć se u čelo) koje je dosada okivalo moje sile, zastiralo mi i priečilo vidik! budim se, osjećam, što sam — što biti moram! Daj, pusti me! Vi ćete svi još živjeti od moje milosti!

Moor: Ti si luda. Vino ti se hvališe iz prazne tikve.

Špigelberg: (žešće) „Špigelberže", pitati ćete, „znaš li čarati, Špigelberže? —" „Šteta je, Špigelberže, što nisi postao general," reći će kralj: „ti bi Turkom pokazao, kako se bježi krvavih glava." — „Da", čujem gdje jadikuju liečnici, „vječna šteta, da taj čovjek nije učio lječničtva, on bi se domislio novomu prašku za guše." — I ime će se „Špigelberg" spominjati na iztoku i zapadu — i u kalvi, kukavice i grdobe, dočim se Špigelberg, razkriliv se, uzpinje do hrama posmrtne slave.

Moor: Sretan ti put! Uzpinji se preko sramotišta do vrhunca časti! Plemenitija me naslada mami u sjení rodnih gajeva, u naručaju moje Amalije. Već onomad pisah otcu neka mi oprosti, nezatajih mu baš ni trunka, pa gdje je iskrenost, tuj je takodjer samilost i pomoć. Izljubimo se, Mavro! Danas se još vidimo, pa nikad više. Pošta je prispjela, oproštenje moga otca već je unutar ovih gradskih zidina.

Prizor 5.

Švajcer, Grim, Roler i Šufterle (dołaze).

Roler: A znate li, da za nas razpituju?

Grim: Da ni časa sigurni nismo, da nećemo u buturnicu?

Moor: Tomu se nečudim. Pa neka bude, što mu drago! Zar nevidjeste Racmana? zar vam nije kazivao o nikakovu pismu na mene?

Roler: Već te je dugo tražio; rekao bih, da je nešto takova.

Moor: Gdje je? gdje, gdje? (hoće da poteče).

Roler: Stoj! ovamo ga uročismo. Ti drhćeš?

Moor: Nedrhćem. Pa zašto bih i drhtao? Drugovi! To pismo — radujte se samnom! Ja sam najsretniji čovjek na ovom svietu zašto bih drhtao.

Švajcer: (sjedne na Špigelbergovo mjesto i popije njegovo vino).

Prizor 6.

Isti, Racman (dolazi).

Moor: (trči mu u susret) Brate, brate, pismo! pismo!

Racman: (daje mu pismo i on ga naglo otvara) što ti je? probliedio si kao krpa.

Moor: Rukopis moga brata!

Roler: Ta što je Špigelbergu?

Grim: Taj je nitkov poludio. Trese se, kao da ga je spopala vrtoglavila.

Šufterle: Pamet mu se je smješala. Ta rekao bih, da kuje stihove.

Roler: Špigelberže! Hej Špigelberže! Ta živina nečuje.

Špigelberg: (Koji se je kroz cielo to vrieme u kutu izmučio pantomimami snovatelja, poskoči divljački) Kesu ili glavu! (i popane Švajcera za za vrat, koji ga mirno na zid turi; svi se smiju, Moor spusti na pod pismo i pohiti van svi se uzbune.)

Roler: (za njim) Moore! kamo ćeš, Moore? što to radiš?

Grim: Što mu je? što mu je? Blied je kao mrtvac.

Moor: Propao sam, propao! (odjuri van)

Grim: To moraju biti ugodne viesti! Ta pogledajmo!

Roler: (digne pismo sa zemlje i čita) „Nesretni brate!“ -- Početak je veseo. -- „Moram ti tek na kratko javiti, da se je izjalovila tvoja nada — idi, poručuje ti otac, kuda te vode tvoja sra-

motna djela. I to reče, neka se nenadaš, da ćeš ikada klečeć izplakati njegovo oproštenje, ako se nebudeš dao u najdubljoj tamnici njegove kule častiti vodom i kruhom dotle, dok ti porastu kosė poput orlovih 'perâ i nokti poput ptičjih pandjâ. To su prave njegove rieči. Zapovieda mi da dovršim pismo. S bogom na uvjek! Sažaljujem te — Franjo Moor.“ —

Švajeer: Sladki braco! Doista! — Franjo je ime toj grdobi?

Špigelberg: (lagano se došulja) Govori se o kruhu i vodi? Liepa li života! To se ja drugačije poskrbih za vas! Nerekoh li, da se je meni napokon brinuti za vas sve?

Švajcer: Što veli ta bena? magare će za nas sve skrbiti?

Špigelberg: Vi ste svi kukavice, kljakavci, šeponje, ako neimate srca odvažiti se na što golema.

Roler: Dakako, pravo imaš, to bismo i bili — ali hoće li nas oto i izvući iz toga prokletoga škripca, na što ćeš se ti odvažiti? Hoće li? —

Špigelberg: (ponosno se smijuć) Kukavice! izvući iz toga škripca? Ha, ha, ha! — Izvući iz toga škripca? Špigelberg bi morao biti sinja kukavica, kada bi samo tim započeo. Junaci, velim vam, baroni, vojvode, bogovi ćete postati.

Racman: Toga je doista odviše u jedan mah. Ali će bez dvojbe to biti vratoloman posao; ako ništa, barem će se o glavi raditi,

Špigelberg: Tebi neće, Racmane! zato ti jamčim — netreba ničega nego odvažnosti; a dosjetlji-

vost ću ja posve na se uzeti, ohrabri se, velim ti, Švajceru! Ohrabri se! Roleru, Grime, Racmane, Šufterle! ohrabrite se! —

Švajcer: Ohrabrite se? Ako je to dosta — dovoljno sam hrabren, da bih bosonog prošao sredinom pakla.

Roler: Dovoljno sam odvažan, da bih se pod istimi vješali sotonom pohrvao za koga biednoga griešnika.

Špigelberg: To me veseli! Ako ste odvažni, neka koji pristupi i rekne: da ima još šta izgubiti a ne sve dobiti! (velika stanka) Nitko neodgovara? Pa dobro dakle! (stane u njihovu sredinu, zaklinjuć ih). Ako još kaplja junačke krvi vašimi žilami protiče — hodite! zaputimo se u česke šume, sakupimo tamo oko sebe hajdučku četu, i — što blejite u mene? — Klonuste li već duhom? Ta malo prije bijaste odvažni!

Roler: Ti dašto nisi prvi lupež, koji nije pazio na tanka vješala — pa ipak — što bismo drugoga mogli jošte odabrati?

Špigelberg: Odabrati? što? ništa vam nije na priebor! želite li čamiti u dužničkoj uzi i kvrčiti se, dok zatrubi trublja sudnjega dana? želite li se lopatom i motikom igrati za zalogajak kruha? želite li pod tudjimi prozori uličnimi pjesmami kukavnu milostinju moljakati? Ili ćete uprtiti telećak i priseći. — Ili uz bubanj i svirku ići u šetnju, ili u raju galiotâ cielo vulkanovo skladište željeza za sobom vucariti? Eto, to vam je na priebor, to je sve, što vam je na priebor.

R o l e r: Ti si uzor-govornik, Špigelberže, kada se o tom radi, da od poštena čovjeka načiniš hulju. Ali ta recite, kuda nam je dospio Moor? —

Š p i g e l b e r g: Poštena, veliš? misliš li, da ćeš onda biti manje pošten nego si sada? što ti nazivlješ poštenjem? oslobadjati bogate tvrdice trećine njihovih brigâ, koje im nedadu zlatnu sanku na oči! osloboditi dragoga boga od mnogoga dodijala hranovnika, prištediti mu rat, kugu, skupoću i liječnike -- i tako uz svaku pečenku koju jedeš, zanositi se u laskave misli: ovu t pribaviše tvoje varke, tvoja lavska srčanost, tvoja noćna java — biti poštivan od malih i velikih.

R o l e r: I napokon još za života prhnuti prama nebu, i uz prkos buri i vihru, uz prkos proždrljivu želudcu staroga pradjeda vremena lebditi pod suncem i mjesecom i svim zviezdami, gdjeno iste nerazumne ptice nebeske, dovabljene onamo, miloglasno pripievaju? Zar ne? — Mavro, Mavro, Mavro! pazi! čuvaj se tronoge životinje!

Š p i g e l b e r g: Pa ti se toga plašiš, strašljivi zeče? Ta već je mnogi veleum, koji bi mogao preobraziti ovaj sviet, strunuo pod vedrim nebom, i negovori li se o takovu stotine i tisuće godine, dočim bi mnogi kralj i knez — izbornik bio iz poviestnice izpušten, da mu se poviestničar nežaca praznine u susljednu redu, te da mu nebi tim knjiga veća bila za njekoliko strana, koje mu nakladnik gotovim novcem plaća? — I kada te ugleda putnik, gdje se na vjetru amo tamo njišeš — zamrmlja „i to nije bila šuplja tikva“ i oplakuje tužna vremena.

Racman: Divno, Špigelberže, divno! Ti si kao drugi Orfej uspavao pjesmom ričuću zvier, moju savjest. Evo ti se predajem i dušom i tielom.

Grim: Pa neka se to i prostitucijom nazove; — što zato? Na posao, brate Mavro! tako piše i u mom katekizmu. (pruža mu ruku).

Šufterle: Grom i pakao! u mojoj je glavi dražba — čaratari — lutrija — ztatari i kradikese, pravi metež. Tko najviše nudi, taj će me dobiti. — — Evo ti ove ruke, prijane!

Švajcer: (primiče se polagano i pruža mu ruku). Mavro — ti si velikan! Ili bolje: ćorava koka nadje zrno.

Roler: (nakon kratka razmišljanja, za koga pomamno promatraše Švajcera.) Pa i ti, prijatelju! (pruži mu desnicu vatreno). Roler sa Švajcerom — ma i u pakao!

Špigelberg: (poskočiv veselo) K zviezdam, braćo — otvoren je prolaz do, do Cezara i Katiline! — Samo odvažno! Praznite čaše! — Živio bog Merkur,

Svi: (izprazne čaše). Živio!

Špigelberg: A sada ustajte! na posao,

Roler: Polako, djeco, polako! Kuda? Ni životinja nemože biti bez glave. Bez poglavice propade i Rim i Šparta.

Špigelberg: (povodljivo) Da stojte! Roler pravo veli — i to mora biti lukava prosvietljena glava. — To mora biti fina, hitra glavica. — Da! (stupiv skrštenih rukuh medju njih). Ako vas dakle promatram, što ste prije malo časova bili, a što ste sada, sretnom zamisli sada. — Dakako.

dakako, morate imati glavara. — I takova misao, kažite sami, mogaše samo sinuti u lukavoj, prosvjetljenoj glavi.

Roler: Kada bi se mogli nadati — kada bismo mogli pomišljati — ali dvojim, da li će privoljeti.

Špigelberg: (laskavo) Pa čemu zdvajati, braćo? — Premda je težko krmiti brodom, kada se ima boriti s valovi i burom — premda je tegotan trh krune — smjelo izreci, diete. Možda — možda — će se ipak dati nagovoriti.

Roler: A! Sve je djetinjarija, ako on nebude na čelu — bez Moora smo tielo bez duše.

Špigelberg: (zlovoljno se odvrnuv od njega). Glupane!

Prizor 7.

Isti. Moor (ulazi biesan i žestoko trči po sobi amo tamo).

Moor: (sam sobom) Ljudi! — ljudi! himbeni, licumjerni krokodilski skotovi! oči su im voda! srca su im mjed! Na ustnah su im cjelovi, u grudih mačevi! Lavovi i leopardi hrane svoje mlade, gavranovi vode svoje ptičice na strvinu, a on, on, — priviknuh snašati zlobu; mogu se smijati, kada mi pakostni dušmanin napija krvcom od moga srca — ali kada se otčeva ljubav prometne megerom: oj uzplamti tada, ljudska krotkoćo, podivljaj i postani tigrom, umiljati jaganjče, i svaka žilice nabrekni na jarost i zator

R o l e r: Poslušaj, Dragutine! što ti sudiš o tom? Ta ipak je bolje i hajdukovati, nego o vodi i kruhu čamiti u najdubljoj tamnici kule?

M o o r: Zašto ovaj duh nije udahnut u tigra, koj svoju čeljust u bjesu usjeca u ljudsko meso? Je li to otčinska vjernost? Je li to ljubav za ljubav? Da mi je postati medvjedom i medvjede sjevernih zemalja nahuškati na ovo krvničko pleme — Pokajah se, pa se nedostadoh oproštenja! oj, otrovao bih veliki ocean, da se iz svijuh vrela naloču otrova! Pouzdanje, nepokolebivo povjerenje, pa nikakova milosrdja!

G r i m: Ta poslušaj, poslušaj! Ni nečuješ od bjesnoće.

M o o r: Odlazi! odlazi od mene! Nenazivlješ li se i ti čovjekom? Nije li te porodila žena? — Bježi mi s očiju s tim čovječjim licem! — Nemogu kazati, kako ga ljubljah! Tako još nije sin ljubio; bio bih dao za njega tisuću životâ — (biesno bijuć nogom o zemlju) Ha! tko bi mi sada metnuo mač u ruku, da žarku ranu zadadem tomu zmijskomu skotu! Tko bi mi rekao, gdje bih mogao pogoditi, smrviti, uništiti srce njegova života. — Taj mi budi prijatelj, andjeo, bog — ja ću mu se klanjati!

R o l e r: Mi baš i želimo biti takovi prijatelji; ta daj se dokrstiti.

G r i m: Hodi s nami u česke šume; naumismo sakupiti četu razbojnika, i ti —

M o o r: (ustremi pogled u njega).

Š v a j c e r: Ti nam budi vodjom! Ti moraš biti našim vodjom!

Špigelberg: (klone od biesa na stolac) robovi i kukavice!

Moor: Tko ti prišaptnn tu rieč? čuj me, nitkove! (otresnuv se na njega) toga ti nisi izvadio iz svoje griešne duše! Tko ti prišaptnu tu rieč? Da,tako mi storuke smrti! to hoćemo, to moramo! Ta je misao zavriedila obožavanje! — Razbojnik i ubojica! — tako mi duše i života! ja sam vaš vodja!

Svi: (bučeć i vičuć) živio vodja!

Špigelberg: (skočiv na noge, sam sobom) Dok mu ja pomognem na onaj sviet!

Moor: Gle, kao da mi mrena pade s očiju! kakova bijah luda, te se htjedoh vratiti u gajbu! — moj duh čezne za djeli, moj dah za slobodom, ubojica i razbojnik! — Ta rieč surva zakon pod moje noge. — Ljudí zaniekaše predamnom ljudi sko čuvstvo, kada pokucah ljudstvu na srce; umini od mene, sućuti i sažaljivanje ljudi! — ja više neimam otca, u meni više neima ljubavi, a krv i smrt neka me nauči zaboraviti, da mi je ikada što bilo milo i drago! — Hodite! hodite! — Oj, užasno ću si prirediti veselje! Kako rekosmo, ja sam vašim vodjom! a dobra sreća onomu vještaku medju vami, koji bude najdivljačnije palio, najgroznije ubijao, jerbo vam kažem, kraljevski ću ga nadariti. — Stanite ovdje oko mene — svi bez razlike, i zakunite mi se, da ćete mi do groba biti vjerni i poslušni!

Svi: (rukuju se š njim) vjerni do groba!

Špigelberg: (hoda biesan gore dolje).

Moor: A tako mi ove junačke desnice, biti ću vam do groba vjernim i postojanim vodjom! Ova će ruka neoklevajuć učiniti lješinom onoga, koji jednom uzkrzma ili podvoji ili uzmakne! Isto neka mene stigne od svakoga vas, ako pogazim svoju vjeru! Jeste li zadovoljni?

Svi: (bacajuć u zrak šešire) mi smo zadovoljni!

Špigelberg: (jarostan, smijuć im se iza ledja).

Moor: Dobro dakle, a sada hajdmo! Neplašite se smrti ni pogibelji, jerbo nami upravlja kruta sudbina! svakomu će jednom kucnuti njegova ura, bilo na mekanu jastuku od pahuljica, ili u surovoj ratnoj buci, ili na javnih vješalih i kotaču. Nešto od toga nam je dosudjeno. (odlaze).

Špigelberg: (koji je zaostao) Tvoje kazalo nije cjelovito! Izpustio si izdajstvo! (ode).

(Zastor pade — konac I. čina).

Čin drugi.

Prizor 1.

Franjo Moor (zamišljen u svojoj sobi).

Franjo: Liečnik mi predugo šeprtlji. Ipak je život starca prava vječnost. Ali moraju li se moje uzletne osnove ravnati po puževu hodu životne snage? Tko bi umio smrti utrti put do dvora života? Tielo preko duha uništiti. — Ha! čuda nevidjena! Tko bi to počiniti mogao! Drugi Kolumbo u carstvu smrti. Razmišljaj o tom, Frane, to bi bila umjeća, vriedna, da joj ti budeš obretnikom. — Pa kako mi se dakle valja latiti posla? kakovo čuvstvo najžešće ubija životnu snagu? Gnjev? Taj se proždrljivi kurjak tako rado prenaždere. Tuga? Nada mu neda na daleko zahvatiti. (pakostno pitajuć) Jesu li to svi ljudski krvnici? Zar je arsenal smrti toli brzo izpražnjen? Hm! Hm! (zamisliv se) Što? Nu? Dakle? Ha! (trgnuv se) Strah! što sve nemože? strah? Što može razbor, nada, vjera proti ledenu zagrljaju toga orijaša? Pa ipak? ipak? ako i taj juriš suzbije? Oj tada mi ti priskoči u pomoć čemeru, i ti kajanje, paklena furijo, grizuća zmijo, koja preživaš svoju krmu, i ti kukajuća samoobtužbo, koja opustošuješ sama svoju kuću i ra-

njavaš sama svoju mater! A budite mi i vi u pomoć, blagotvorne gracije, ljubko se smiešeća prošlosti, i ti sa prepunim rogom obilnosti cvjetna budućnosti, dovedite mu pred oči u svom zrcalu nebeske radosti, kada se hrlim korakom izvinete iz zagrljaja toga tvrdice. — Tako ću, udar za udarom, juriš za jurišem, nasrnuti na taj nemoćni život, dok k otoj povorci Furija nepristupi još zadnja sdvojnost! Pobjeda! Pobjeda! Osnova je zasnovana — tegobna i umjetna kao malo koja — sigurna, pouzdana — jer (porugljivo) razudbarev nož neće dakako ići u trag rani ili grizku otrovu.

Prizor 2.

F r a n j o, H e r m a n.

F r a n j o: (odlučno) Ele neka bude! (opazi gdje Herman dolazi) Ha! Deus ex machina! Hermane!

H e r m a n: Evo me vam na službu, milostivi gospodičiću.

F r a n j o: (pruža mu ruku). Nećeš se namjeriti na nezahvalnika!

H e r m a n: O tom sam se osvjedočio!

F r a n j o: Znam te; ti si odvažno momče — junačka duša, moj te je otac jako uvriedio Hermane!

H e r m a n: Odnio me vrag, ako na to zaboravim!

F r a n j o: Tako sbore ljudi! Osveta dolikuje junačkomu srcu. Ti mi se svidjaš, Hermane. Spravi

ovu kesu, Hermane, biti će teža, kada jednom budem gospodar.

Herman: Ta to je već dugo moja živa želja, milostivi gospodičiću! hvala Vam!

Franjo:: Sbilja Hermane! Želiš li sbilja, da ja budem gospodar? — Ali moj je otac čvrst kao lav, i ja sam mladji sin.

Herman: Rado bih, da ste vi stariji sin, i da je vaš otac krhak kao suhobolo djevojče.

Franjo: Ha! kako bi te onda darivao stariji sin? Ali već zaboravih, što ti htjedoh reći. — Hermane, sjećaš li se još gospodjice Edelreichove?

Herman: Trista mu jada, čemu me opominjete toga.

Franjo: Moj ti ju brat ugrabi izpod nosa.

Herman: To će mu presjesti.

Franjo: Ona te je odbila. Čini mi se dapače, on te je bacio niz stube.

Herman: Za to ću ga sunuti u pakao.

Franjo: On reče, govorkaju ljudi, da tvoj otac nemogaše nikada u te pogledatl, a da se neudaraše u prsa i neuzdisaše: smiluj se bože meni griešniku.

Herman: (biesno) Striela božja! Grom i pakao umuknite.

Franjo: (kuca ga po ramenu) Ti! Hermane, ti si plemić. Ti moraš oprati tu sramotu. Ti se nesmiješ odreći te gospodjice; ne toga nesmiješ učiniti ni za živu glavu, Hermane! trista mu jada! Da sam ja na tvom mjestu, latio bi se i skrajnjega sredstva.

H e r m a n: Neću mirovati, dok nespravim u zemlju i nju i njega.

F r a n j o: Ne goropadi se tako Hermane! Pristupi bliže — ti moraš dobiti Amaliju!

H e r m a n: To moram, pa se digao isti pakao! to moram!

F r a n j o: Ti ćeš ju dobiti velim ti, i to iz moje ruke. Pristupi bliže, velim — ti možda i neznaš, da je Dragutin već malo ne posve lišen baštinstva?

H e r m a n: (pristupljujuć bliže) Jeli moguće? To su mi prvi glasovi.

F r a n j o: Umiri se i čuj dalje! drugi put ću ti više o tom kazivati — da velim ti, već jedanaest mjeseci malo ne posve odagnan. Ali starac se već kaje sbog svoje prevelike naglosti, premda se ipak (smijuć se) rekao bih, svoje volje požurio nije. Pa i Edelreichova mu dan na dan silno dojadjuje svojimi prikori i tužbami. Prije ili poslje će ga dati tražiti na sve četiri strane svieta, pa lahku noć, Hermane, ako ga nadje! Tada mu možeš posve smierno otvorit vratašca od kočije, kada se poveze s njom u crkvu na vjenčanje.

H e r m a n: Pred žrtvenikom ću ga zadaviti.

F r a n j o: Otac će mu doskora predati gospodarstvo i spokojno živjeti u svojih dvorih. Sada je zagospodovala ta preuzetna usijana glava, sada se smije svojim mrziteljem i zavidnikom! i ja, koji tebe htjedoh učiniti znamenitim, velikim čovjekom, i ja ću sam, Hermane, pokloniv se do crne zemljice, obijati njegove pragove.

Herman: (uzplamtiv) Ne! to nećete, ili ne zvao se ja više Hermanom. Ako mi još koja iskrica pameti u ovom mozdu tinja, to nećete.

Franjo: Zar ćeš ti to zapriečiti? I ti ćeš moj dragi Hermane, oćutiti njegov bič, on će ti u brke pljuvati, ako se sukobiš s njim na ulici, a jao si ga onda tebi, ako stegneš s rameni ili okesiš zube, eto, to te čeka, ako zaprosiš gospodjicu, eto, kuda će te dovesti tvoje nade, tvoje osnove.

Herman: (odvažno) Recite, što mi je činiti.

Franjo: Poslušaj dakle Hermane! Da vidiš, koliko se za tvoju kob staram, kao pravi prijatelj, idi — preobuci se — ali da te nitko neuzmogne prepoznati, daj se najaviti staromu, reci mu, da tobož dolaziš iz Ugarske, da si s mojim bratom bio u zadnjem boju — da si vidio, kako je na razbojištu dušu izpustio.

Herman: Hoće li mi se vjerovati?

Franjo: Hoho! to je moja briga! Evo ti ovaj smotak, u njem ti je točan opis onoga, što imaš raditi i uzanj dokaznice, koje i samu dvojbu imadu učiniti povjerljivom. Samo sada gledaj, kako ćeš otići, a da te nitko nevidi. Skoči stražnjimi vrati u dvorište, a odanle preko vrtnoga zida! Katastrofu te tragikomedije prepusti meni.

Herman: A ta će biti: Živio novi gospodar, Franciscus Moor.

Franjo: (gladi ga po licu) Ala si lukav! Tako ćemo se znaj doskora dovinuti k svim ciljevom na jedanput. Amalija će se prestati njemu nadati. Starac će sebe držati krivcem smrti svojega sina, i — on će poboljevati — njišućoj se sgradi, ne-

treba potresa, da se surva na zemlju! sve je kako želim, samo nesmiješ poreći, što si rekao.

Herman: Što to velite? (kličuć od radosti) Ta prije bi se moglo tane u svom letu okrenuti, i žariti se u utrobi samomu strielcu. — Oslonite se na me! pustite me na posao! Sbogom (ode).

Franjo: (dovikujuć za njim) Što učiniš, sebi si učinio! (prati ga očima do nakraj pozorišta i nasmije se plašljivim smiehom) kako revnuje! kako gramzi! kako spremno prekoračuje granicu poštenja, da se dokopa blaga, čiju bi nedostižnost mogao uviditi svatko, koj nije pomahnitao. (srdito) Ne, to se nemože oprostiti! Ovaj je sam hulja, pa ipak povjerava tudjemu poštenu licu. Čovječe više te ne štujem, i time se liših još jedinoga čuvstva, koje ti podavaše vriednost, neosjećam bo, da se ičija pakost o tebe može ogriešiti. (odlazi).

Promjena.

Prizor 3.

Ložnica staroga Moora.

Stari Moor, Amalija.

Stari Moor: Dragutine! Dragutine! (sniva u naslonjaču).

Amalija: (šuljajuć se lagano) Polako, polako, on sniva! (stane pred spavaoca) koli je mio, koli častan! Častan, kako se slikaju svetci! Ne! ja se nemogu ljutiti na te! bjelokosa glavo! na te se nemogu ljutiti. Snivaj u miomirisu ruža, (sipa ružice oko njega) U miomirisu ruža neka ti se

Dragutin u snu prikaže, probudi se u miomirisu ruža; ja ću otići i usnuti pod ružmarinom (polazi).

Stari Moor: (smijuć) Moj Dragutine, moj Dragutine, moj Dragutine.

Amalija: (se ustavi i lagano se vraća) Čuj, uslišao je molbu njegov angjeo (približi mu se posve). Sladko li je udisati zrak, s kojim se smieša njegovo ime. Ostati ću ovdje.

Stari Moor: (uviek smijuć) Jesi li ti to? Jesi li sbilja ti to? Oh! Negledaj me tako tužno. Dosta sam i onako biedan! (nemirno se miče).

Amalija: (budi ga naglo) Ustanite ujače! To bijaše tek san!

Stari Moor: (polusnen) Zar on ovdje nebijaše? Zar mu nisam stiskao ručice? Neudišem li miomiris njegovih ružica. Gadni Franjo, zar ćeš mi ga i u snu otimati?

Amalija: (uzmaknuv) Čuješ li to, Amalijo?

Stari Moor: (probudi se) Gdje sam? Ti li si tu moja nećakinjo?

Amalija: Spavali ste, da je prava milina.

Stari Moor: Sanjao sam o svom Dragutinu. Zašto nisam i dalje sanjao? Možda bi mi bio oprostio?

Amalija: (preobraziv se u licu) Angjeli nemrze nikoga. On vam oprašta, (stisnuv ga nježno za ruku) Dragutinov otče, ja vam opraštam.

Stari Moor: Ne moja kćerce! Smrtno bljedilo tvojih lica, utjeruje u laž tvoje srdce. Biedno djevojče ja ti natrunih radosti tvoje mladosti. Neoprosti mi — ali me samo ne prokuni.

A m a l i j a: Ljubav je priviknula samo jednoj kletvi ovoj, moj otče! (nježno ga poljubi u ruku).

S t a r i M o o r: (ustavši) Što to vide moje oči? Ružice djevojko? Ružicami posipavaš puteve krvniku svoje ljubavi.

A m a l i j a: Ružice sipam otcu svoga dragoga (zagrli ga) komu ih sada sipati nemogu.

S t a r i M o o r: I rado bi bila posipala. Ali to si mojoj ljubavi nehotice učinila. Poznaš li ovu sliku? (odgrnuv zastor izpred slikarije).

A m a l i j a: (sune k njoj). Dragutinova.

S t a r i M o o r: Takav bijaše, kada mu nastade šestnajsta godina. Danas je drugačiji. Oj u duši mi bura biesni! Ova je blagost mržnja na sviet, ovaj smiešak očajanje. Zar ne Amalijo? Njegovo bijaše godovno, kada si ga u sjenici od čeminâ slikala?

A m a l i j a: Oj nikad nezaboravih toga dana! Nikada više nedoživih. Ne, ne, to nije on! Tako mi boga to nije Dragutin. Ovdje je — ovdje (pokazujuć na srce i na čelo) drugačiji kao živ. U mlitavoj se boji nemože zrcaliti ona božanstvena duša, koja se osievaše u njegovu vatrenu pogledu. Nosite to, to je sasvim po čovječju, ja bijah prava šeprtlja.

Prizor 4.

I s t i, D a n i l o.

D a n i l o: Nekakov čovjek čeka vani. Moli, da mu dopustite doći preda se; da vam ima nešto važna najaviti.

Stari Moor: Za mene je samo nešto važno na ovom svietu — Amalijo ti znaš što. — Je li nevoljnik, koji treba moje pomoći. Neće uzdišuć otići iz moje kuće. (Danilo ode).

Amalija: Ako je kakav prosjak, neka se požuri gore.

Stari Moor: Amalijo, Amalijo, neciepaj mi srca.

Prizor 5.

Franjo, Herman preobučen, Danilo, prijašnji.

Franjo: Evo onoga čovjeka. Strašne vam, veli, donosi glase. Možete li ih čuti?

Stari Moor: Samo mi je jedan strašan. Dodji amo prijatelju, i nežali me. Ponudite mu kupu vina.

Herman: (posve drugačijim glasom) Milostivi gospodine, nemojte siromaku vraćati šilo za ognjilo ako vam, premda težka srca, raztuži dušu. Ja sam tudjinac u ovoj zemlji, ali vas i predobro znadem, vi ste otac Dragutiua Moora.

Stari Moor: Odkuda ti to znaš?

Herman: Ja sam poznavao vašega sina!

Amalija: (se trgne) Jeli živ? Jeli živ? Ti ga poznaš gdje je? gdje? gdje? (hoće da odjuri van).

Stari Moor: Ti znaš za moga sina?

Herman: On je učio na sveučilištu Lipskom. Odtuda podje bog zna kamo. Proskitao se je cielom Njemačkom i kao što mi sam reče, gologlav, bosonog se proseć, potucaše od kuće do kuće. Nakon pet mjeseci buknu koban rat medju Poljaci i Turci nanovo, i neimajuć se već ničemu nadati na ovom svietu, primami ga zvuk pobje-

donosne trublje ugarskoga kralja Matije u Peštu. Dozvolite mi, reče on kralju, da poginem na junačkom bojištu, ja više neimam otca.

Stari Moor: Amalijo — negledaj me!

Herman: Dadoše mu zastavu. On letijaše s Matijinom pobjedonosnom vojskom. Sastadosmo se u istom čadoru. On kazivaše puno toga o svom otcu i o sretnijoj prošlosti — i o izjalovljenih nada — suze nam navirahu na oči.

Stari Moor: (zabušiv lice u jastuk) Zamukni, oj zamukni!

Herman: Za osam dana iza toga bijaše ljut okršaj — mogu vam reći, vaš se je sin držao kao pravi junak. Počinjao je čudesa na oči ciele vojske. Pet se pukovnija morade uzanj izmjeniti, on stajaše. Ognjene kruglje padahu s desna i s lieva, vaš sin stajaše. Jedno mu zrno smrvi desnu ruku, vaš sin prihvati ljevicom zastavu — i stajaše.

Amalija: (uzhićena) I stajaše otče! i stajaše.

Herman: U večer toga dana nadjoh ga, gdje ga bješe oborio dažd taneta; ljevicom zaustavljaše ključajuću krvcu, desnicu bješe zarinuo u zemlju. Brate! doviknu mi; žamor podje od usta do usta našimi redovi, da je general malo prije poginuo. Poginuo je rekoh, a ti? Nu tko je valjan vojnik, poviknu on i odmaše ljevicu, taj podji za svojom vojvodom kao ja! Malo za tim uzvinu se njegova duša za dušom toga junaka.

Franjo: (nasrčuć biesno na Hermana) Zaniemio na uviek. Zar ovamo dodje, da smrtni udarac zadaš našemu otcu? Otče, Amalijo, otče!

Herman: To bijaše zadnja želja umirućega mi pobratima. Uzmi ovaj mač, hripljuć mi veljaše, izruči ga momu staromu otcu, omašćen je krvlju njegova sina; osvetio se je, neka se nasladjuje. Reci mu, da me je njegova kletva natjerala u borbu i smrt, da sam poginuo od zdvojnosti! Zadnji mu uzdah bijaše Amalijo!

Amalija: (kao prenuv se od mrtvih) Zadnji mu uzdah Amalijo!

Stari Moor: (strahovito jaučuć, čupajuć si kosu) Moja ga kletva naćerala u smrt. Poginuo od zdvojnosti!

Herman: Evo mača a evo i slike, što ju u isti čas izvadi iz njedara. Posve nalikuje ovoj gospojici. Ovo momu bratu Franji reče, a ja neznam što je tim mislio.

Franjo: (tobož začudjen) Meni Amalijina slika? Meni Dragutine, Amalija? Meni?

Amalija: (žestoko nasrnuv na Hermana) Podla podmićena varalice (čvrsto ga spopadne).

Herman: To nisam, milostiva gospodjice. Pogledajte sami, nije li vaša slika. Vi mu ju valjda sami dadoste.

Franjo: Tako mi boga! Amalijo, tvoja je! Zaista je tvoja.

Amalija: (daje mu natrag sliku) Moja, moja! Jao tužne mene!

Stari Moor (jaučuć grebuć se po licu) Jao meni do boga jedinoga. Moja ga kletva natjerala u smrt! Poginuo od zdvojnosti.

Franjo: I mene se sjetio u zadnjem kobnom času kada se razstajaše s dušom, mene! Angjeoska dušo, kada ga već bijaše smrt zagrnula crnim svojim plaštem, mene.

Stari Moor: (tepajuć) Moja ga kletva natjerala u smrt, poginuo moj sin od zdvojnosti.

Herman: (smućen i ganut) Toga jadikovanja nemogu slušati. Sbogom, stari gospodine, (tiho Franji) Ali zašto to učiniste, gospodičiću (odlazi naglo).

Amalija: (pohrliv za njim) Čekaj, stani! koja mu bijaše zadnja rieč!

Herman: (odzivlje se) Zadnji mu uzdah bijaše: Amalijo! (nestane ga).

Amalija: Zadnji mu uzdah bijaše: Amalijo! Ne ti nisi varalica! To je živa istina, istina — on je mrtav. Mrtav (teturajuć amo tamo dok se nesruši) Mrtav — Dragutin je mrtav.)

Franjo: Što vide moje oči? Što je to na maču? Napisano krvlju, Amalijo.

Amalija: Njegovom rukom?

Franjo: Vidim li pravo, ili snivam! Evo krvavih pismena: Franjo nezapusti moje Amalije. Ta pogledaj, ta pogledaj! i na drugoj strani. Amalijo! Svesilna te smrt odrieši tvoje zakletve. Vidiš li, vidiš li sada? On to napisa ukočenom rukom, napisa vrućom krvcom iz svoga srca, napisa u svečanu času, prije nego se preseli u vječnost.

Amalija: Sveti bože! njegovo je pismo! Nikada me nije ljubio. (odlazi žurno).

Franjo: (bijuć nogom o zemlju). Ta upravo bih morao zdvojiti. Sva mi vještina ništa nepomaže kod te jogunice.

Stari Moor: Jao meni! Neostavljaj me sama, moja kćerce! Franjo! Franjo! vrati mi moga sina!

Franjo: A tko ga je prokleo. A tko je svoga sina natjerao u boj; u smrt i u sdvojnost? Joj, on bijaše vrli mladić. — Prokleti bili njegovi krvnici.

Stari Moor: (bije se šakom o prsa i o čelo). Prokleti, prokleti! Da mene osveti, sunu u boj i u smrt. Strahoto! Grdobo (udara se).

Franjo: Njega već neima na svietu, sada je kasno jadikovati (porugljivo se smijuć). Lakše je umoriti, nego oživiti koga.

Stari Moor: Ta ti si mi brbljanjem izmamio kletvu iz srca, ti — ti. — Povrati mi moga sina.

Franjo: Nepodjarujte mojega gnieva, ostaviti ću vas sama na umoru.

Stari Moor: Nakazo! nemani, dovedi mi natrag moga sina (skoči sa stolca hoće da popadne Franju za vrat, ali on umakne).

Prizor 6.

Stari Moor: (sam) Tisuću se kletvi ori za tobom! Ti si mi iz naručaja ukrao moga sina. (bacajuć se sdvojno amo tamo po stolcu) Jao sdvajaj, ali neumrí! Bježe, napuštaju me u smrtnom času — moji dobri angjeli bježe od mene, zar svi svetci umiču pred sjedoglavim ubojicom? Jao tužna

mene! Sdvajaj ali neumri! (klone nemoćan na stolac).

Amalija: (dolazi zaplakanih očiu).

Stari Moor: Amalijo! nebeska odaslanice. Dolaziš li, da mi odriešiš dušu?

Amalija: (blagim glasom) Izgubiste prekrasna sina.

Stari Moor: Umorih, želiš reći. Tom naprćen krivinom imam poći na božji sud.

Amalija: Ne tako razcviljeni starče! nebeski ga otac zovnu k sebi. Bili bismo presretni na ovom svietu. Gore ćemo ga, ponad zviezda opet ugledati.

Stari Moor: Opet ugledati, opet ugledati. U samu nebu će me drmati paklenska groza. Gledajuć božje lice smrviti me uspomena umoriv sam svoga sina!

Amalija: Oj, on će vam smieškom ubiti u duši bolnu uspomenu! Ta razvedrite se, mili otče, ja sam već posve vesela. Nije li već na serafinskoj harpi nebeskim slušaocem pripievao o imenu „Amalija" i nisu li ga nebeski slušaoci tiho za njim šaputali? Ta zadnji mu uzdah bijaše Amalija! Neće li mu i prvi klik veselja biti? Amalijo!

Stari Moor: Nebeska utjeha romoni s tvojih usna. On će mi se smiešiti, veliš? oprostiti? Ti moraš uza me biti, kada budem umirao, vjerenice moga Dragutina.

Franjo: (dolazi).

Stari Moor: Hodi amo sinko! Oprosti mi ako ti koju pooštru malo prije rekoh; ja tebi sve praštam. Rado bih da u miru preminem.

Franjo: Naplakaste li se dosta za sinom. Kako vidim, imate samo jednoga.

Stari Moor: Jakob je imao 12 sinova, ali je krvavimi suzami oplakivao svoga Josipa.

Franjo: Hm!

Stari Moor: Hajde, uzmi bibliju, moja kćerce i pročitaj mi Jakobovu i Josipovu poviest. Svaki put me je tronuti znala, a tada još nisam bio Jakob.

Amalija: Gdje bih vam čitala? (uzme bibliju i lista).

Stari Moor: Čitaj mi ostavljenikove jade, kada ga više nenadje medju svojom djecom — i uzalud ga očekaše u družbi svoje jedanaestorice — njegovu bugarkinju, kada doču, da mu je za uvjek ugrabljen Josip.

Amalija: (čita) Tada uzeše Josipovu haljinu i zaklavši jare zamočiše haljinu u krv. Pa onda poslaše šarenu haljinu otcu njegovu poručivši: nadjosmo ovu haljinu, vidi jeli haljina, sina tvojega ili nije? (Franjo iznenada odlazi). A on ju spozna i reče: sina je mojega haljina, ljuta ga je zvierka izjela, Josip je doista razkinut.

Stari Moor: (klone u jastuk) Josipa doista razkinu ljuta zverka.

Amalija: (čita dalje) I razdrie Jakob haljine svoje i veza kostriet oko sebe, i tužaše za sinom svojim dugo vremena. I svi sinovi njegovi i kćeri njegove stadoše tješiti ga, ali se on nedade utješiti, nego govoraše, s tugom ću u grob leći za sinom!

Stari Moor: Prestani, prestani! Vrlo mi se je pozlilo.

Amalija: (priskočiv, spusti knjigu na zemlju). Bože pomozi! Šta je to?

Stari Moor: To je smrt; Mrak mi se hvata — pred mojima — očima — molim te — zovni svećenika — da mi dade — piće nebesko. — Gdje je — moj sin — Franjo?

Amalija: Pobjegao je! Smiluj nam se bože!

Stari Moor: Pobjegao — pobjegao od umirućeg otca! I to sve — od -- od dvoje nadobudne djece — ti si mi ih dao — ti uzeo — blagoslovljeno —

Amalija: (zakriknuv iznenada) Umrie, sve umrie! (očajano odlazi).

Franjo: (radostno doskakuta) Mrtav, viču mrtav! Ja sam sad gospodar! Čitavim dvorom odjekuje mrtav. Ali što onda, ako možda samo spava? Dakako, dakako! to je dašto san za kim se nikad ni do vieka ne kliče! „dobro jutro“ san i smrt nisu drugo no blizanci. Zamienimo jednoć imena. Vrli, ugodni sanče! Nazvati ćemo te smrću (sklapa mu oči). Tko može sada doći i usuditi se pozvati me k sudu, ili mi u brk reći: ti si lupež. Dolje dakle, ti nesnosna krinko krotkoće i krieposti. Sada ćete Franji u dušu i sgroziti se! Moj je otac svoju okolinu učinio obiteljskim sielom, ljubezno se smiešeć sjedio pred vrati, i pozdravljao ju braćom i djecom. Moje će se obrve nad vami vijati kao oblaci težka gràda, moje gospodsko ime lebditi nad ovimi brdi kao prieteća repatica, moje će čelo biti vašim tlakomjerom. On je gladio i milovao onoga, koji mu se je prkosno opirao. Ja neumijem gladiti i milovati.

Zubčaste ću vam ostruge usjeći u meso, i ljutim bičem pokušati sreću. Moja vas vlada mora priučiti tomu, da vam korun i židko pivo bude svečanom gostbom, i jao si ga onomu, koji mi puna žarka lica na oči dodje! Mojom najmilijom bojom jest bljedoća siromaštva i robske plahosti, tom ću vas zaodjenuti haljinom. (Odlazi).

Promjena.

Prizor 7.

Češke šume.

Racman s jedne strane, Špigelberg s druge s četom razbojnika.

Racman: Dobro mi došao bojni druže! Dobro mi došao u češke šume, (zagrle se) kuda si mi sve tumarao svietom? Odkuda te sreća vodi? moj vriedni pobratime.

Špigelberg: Ravno sa sajma u Lipskom. To bijaše liepa šala. Samo upitaj Šufterla. Liepo te pozdravlja na sretnu povratku — uzput se je pridružio velikoj četi vašega vodje (spuštajuć se na zemlju).

Prizor 8.

Grim (sav zasopljen) Prijašnji.

Racman: Tko je? Što je? Putnici u šumi?

Grim: Brže, brže, gdje su drugi? Eto jada i nevolje, težke! Vi tu stojite i brbljate! Ta zar neznate, zar ništa neznate? Ta Rolera —

Racman: A što? A što?

Grim: Rolera objesiše, s njim još četvoricu.

Racman: Rolera? Šta veliš? A kada? Odkuda ti oti glasi?

Grim: Već je preko tri nedjelje čamio u tamnici, a mi ništa neznasmo, već su ga tri dana preslušavali, a mi ništa nečusmo — razapinjali su ga na muke da kaže, gdje je četovodja? Ali ta ljudina ne odade ništa, jučer mu je pukao sud, jutros se je posebnim vlakom strelohitro odvezao k vragu.

Racman! Prokleto! Zna li to četovodja.

Grim: Istom je jučer to doznao. Zapjenio je kao vepar. Ti znaš, uvjek je najviše cienio Rolera pa još više, odkada ga razapinjahu na muke. Već bjehu ljestve i uže dopremljene do njegove tamnice, ali nebi koristi; on se je glavom k njemu bio došuljao u kapucinskoj haljini, i htio ga zamieniti; Roler mu tvrdokorno nehtiede uslišati te molbe, sada se je zakleo strašnom kletvom, s koje nam se je koža bila naježila, da će mu užeći smrtnu zublju, kakova još nije gorila nikojemu kralju i koja će im pošteno opaliti brke. Bojim se za grad. Već mu je davno trn u oku sa svoga licumjernoga bogomoljstva i ti znaš, kad on rekne: to ću učiniti, da je to toliko, kao da je koji od nas isto već učinio!

Racman: Ali jao siromašni Roler, jadni Roler!

Špigelberg: Memento mori! Ali to neuzrujava mojih živaca.

Racman: (skočiv na noge) Čuj, puče puška (pucanje i buka).

Špigelberg: I druga!

Racman: I treća! Eto dolazi četovodja.

Švajcer i Roler: (iza pozorišta) Hej ho, Hej ho!

Racman: Roler! To je Roler! Ili neka me vrag odnese.

Švajcer i Roler: (iza pozorišta) Racmane! Grime! Špigelberže!

Racman: Roler! Švajcer! Trista mu jada i nevolja! (lete si u susret.)

Prizor 9.

Četovodja Moor, Švajcer, Roler, Šufterle, četa razbojnika (dolaze zaprašeni i blatni).

Moor: Sloboda! Zlatna sloboda! Izvukosmo te iz vode Rolere! Odvedite mi vranca, i okupajte ga vinom! (legne na zemlju) To je bio junački posao!

Racman: (Roleru). Tako ti vulkanova vignja, zar si uskrsnuo od mrtvih?

Špigelberg: Jesi li ti Rolerov duh? Ili sam ja budala? Ili si ti to glavom?

Roler: (zasopljen) Ja sam i dušom i tielom! Što misliš odkuda dolazim?

Grim: Neka djavo zna! Već te bjehu odsudili na smrt.

Roler: Dakako i još nešto više! Dolazim recta zpod vješala, samo mi daj da malo odahnem, Švajcer će ti kazivati. Dajte mi čašu rakije, svi obručevi na meni popustiše! O moj vodjo! Gdje je moj vodja?

Racman: Eto ga, eto! Ali govori već jednom,

kazuj već jednom? kako si se spasio, kako si nam opet povraćen? Vrti mi se u glavi. Od vješala veliš!

Roler: (izkapi čašu rakije) Oj, to pristaje, to grije! Upravo od vješala! kažem ti, zapanjiste se i izbuljiste oči i nemožete razumjeti, ta već se bijah na 3 koračaja primaknuo do prokletih ljestava, kojimi se imadoh popeti Abrahamu u krilo — tako blizu, tako blizu — za prstovjet burmuta bio bi mogao dobiti moju glavu. Četovodji imam zahvaliti, da dišem, da živim i da sam slobodan.

Švajcer: To je bila šala, koju je vriedno saslušati. Dan prije doglasiše nam naše uhode, da je Roleru dogorjelo do nokata, pa ako se nebesa dok je još vremena, nepredomisle, da će se sutra, to kao danas — zaputiti onamo — kuda nam je jednoć svim poći. Na noge lagane! kliknu naš vodja, što sve neće počiniti prijatelj. Sabrasmo svu družbu. Poslasmo mu posebna glasnika, koj mu to dojavi, bacio mu u juhu komadić papira na koj to bijaše zapisao.

Roler: Ja se nisam nadao uspjehu.

Švajcer: Mi vrebasmo, kada će opustiti prolazi. Cio grad podje nagledati se tog prizora, jahači i pješaci i kola, prava vreva; — buka i pogrebna pjesma šumljaše na daleko i široko. Sada, rekne četovodja, sada palite. Nitkovi brzahu kao striele zapališe grad na 33 mjesta u isti mah, baciše goruće fitilje na dohvat barutani, u crkve i štaglje. I gle! neprodje ni četvrt ure, sjeveroiztočnjak koj se je takodjer morao ozlojediti na grad, liepo nam priskoči u pomoć, i razpiri vatru

ća na vršak krovova. A mi ulicama gore dolje kao furije! vatra! vatra! cielim gradom urlikanje, vapaj, tutnjava. — Zvonovi muklo zvone na vatru, barutana zagrmi i odleti u zrak, kao da se je zemlja na dvoje razpukla i nebo prolomilo i pakao propao deset tisuća hvati dublje.

Roler: Sada se obazrie moja pratnja, grad se pričinjaše Sodomom i Gomorom; sav obzor bijaše u vatri, sumporu i dimu. Četrdeset brdina naokolo odjekivaše gromovitu tu paklenu buku, svi popadaše na zemlju — od straha i trepeta, tuj se okoristim tom sgodom, ali hrlo kao munja. Odvezah se, toliko bijah okretan — dok se moji pratioci okameniv se kao Lotova žena, ogledavahu na grad, bjegaj, turaj se svjetinom! Odmaknuv kakovih 60 koračaja, strgoh sa sebe odjeću, skočih u rieku, plivah pod vodom, dok mišljah, da im umakoh s vida. Moj četovodja bijaše već pripravio konje i haljine i tako pobjegoh. Moore! Moore! da ti možeš skoro doći u škripac, da ti ljubav ljubavlju naplatim.

Racman: Zvjerska želja, za koju bi te bilo vriedno objesiti. Ali to bijaše šala, da bi čovjek popucao od smjeha.

Roler: To bijaše pomoć u nevolji, vi toga neznate cieniti. Vi biste bili morali s užetom oko vrata — i još za života koracati u grob kao ja i vidjeti proklete te priprave i živoderske ceremonije, te svaki korak, što ga plahom nogom u napredak koraknuste, bliže i vragometno bliže dolaziti k prokletomu stroju na kom sam se imao nastaniti, uzpinjuć se u sjaju groznoga ju-

tarnjega sunašca, čuti vrebajuće krvničke sluge, i užasnu glasbu još mi i sad ozvanja u ušima — i graktanje ogladnjelih gavranova, kojih se do tridesetak uzvijaše s polutrunula moga predšastnika. Ne ni za sve Gavanovo blago nebih želio to po drugi put doživjeti. Umiranje je nešto posve drugoga nego harlekinovo kobacanje, a smrtna strava je gora od umiranja.

Spigelberg: A poskakujuća barutana. — Zato je i na milje daleko zaudarao zrak sumporom, kao da se je sva Molohova garderoba provjetrila pod vedrim nebom.

Švajcer: Neznaš li Šufterle, koliko je bilo mrtvih glava?

Šufterle: Osamdeset i tri, kako se glasa. Sam ih je crkveni zvonik šestdeset smrvio.

Moor: (vrlo ozbiljno) Roleru, skupo li si plaćen.

Šufterle: Pa što zato? Još da su bili sami ljudi, ali tuj bijaše djece u povojih, sgrbljenih starica, koje im s lica tjerahu muhe, izsušenih zapećkara koji nemogaše pogoditi na vrata, komu su bile noge lagane, bješe pohitio, da se nagleda čuda, i kod kuće zaostade samo talog gradski, da čuva dom.

Moor: Starci, veliš i djeca.

Šufterle: Ta da, do vraga! I bolestnici! Idući slučajno mimo neke dašćare, začujem unutri vrisak, zavirim u nju i razgledajuć tako uz svjetlo, što opazih? Diete još svieže i zdravo, koje ležaše na podu pod stolom. Biedna životinjice, rekoh, ta tuj ćeš se smrznuti, i bacih ga u plamen.

Moor: Sbilja Šufterle! Taj isti plamen, neka ti u grudima gori uviek i do vieka! Odtale nemani! Da te više neugledam u svojoj četi (razbojnici počmu žamoriti). Zar mrmljate? Zar se predomišljate? Tko se smije predomišljati, kad ja zapoviedam? Odtale ga, velim! Ima ih još više medju vami, na koje mi je prekipjela žuć. Dobro te poznam Špigelberže. Nu doskora ću stupiti medju vas i strahovita će biti moja smotra (oni drhčuć odlaze).

Prizor 10.

Moor: (sam žestoko koracajuć amo tamo) Neslušaj ih nebeski osvetniče! Zar sam ja tomu kriv? Zar si ti krivac, kad tvoja kuga, tvoja skupoća, tvoje poplave proždru pravednika uz zlikovca? Tko može plamenu zapovjediti da neuzbiesni i rodnimi usjevi, kada ima uništiti grmove žutike uz pšeničišta. Proklet bio, tko umara djecu, žene, nemoćnike — kako me skučuje taj čin! Ogorčio mi je najmilija moja djela. Evo posramljeno i poraženo diete stoji pred božjima očima, koje se prodrznu poigrati se Jupitrovim gromom, te obori Pigmejce, mjesto da satre Titane! Idi! Idi! ti nisi dorasao tomu, da vitlaš osvetničkim mačem nebeskoga sudišta — ti si klonuo, čim si se ga latio. Ovdje se odričem drzke zamisli, idem se zavuć u koju zasjelinu, gdje će se moja sramota ukloniti danjemu svjetlu (hoće da pobjegne).

Prizor 11.

Roler naglo. Prijašnji.

Roler: Budi na oprezu, četovodjo. Nije čist posao. Čitave rulje českih konjanika obilazi šumom. — Sam je pakleni vrag nas odati morao.

Prizor 12.

Grim, Prijašnji.

Grim: Četovodjo! četovodjo! Uvrebali su nas, nekoliko ih tisuća opasa šumu po sredini.

Prizor 13.

Špigelberg, prijašnji.

Špigelberg: Jao, jao, kuku lele! Uhvatiše nas, kolom nas satrše, razčetvoriše! Mnogo hiljada husara, draguna i lovaca igra konje okolo glavice brdašca i zatvori sve prolaze! (četovodja Moor odlazi).

Prizor 14.

Švajcer, Racman, Šufterle, četa razbojnika, prijašnja trojica prilaze k njim.

Švajcer: Jesmo li ih izmamili iz zapećka, ta raduj se Roleru, već odavna sam za tim čeznuo, da se na sablje ogledam s timi profuntnimi vitezovi. — Gdje je četovodja? Jeli sva družba na okupu? Pa imamo li dosta praha?

Racman: Praha je u izobilju. Ali sviuh nas je tek osamdeset, dakle još uvjek jedva jedan na njih deset.

Švajcer: To je još bolje. Survati ćemo se na njih poput obćega potopa, i na glave im sipati vatru poput bljeskavice. Do vraga ta gdje je četovodja?

Špigelberg: On nas napušta u ovoj nevolji? Ali zar više nemožemo uskočiti.

Švajcer: Uskočiti? Oj, ala bih se radovao, da se u blatu zadaviš ti kukavice! Uvjek si junačina na jezičini, ali kada spaziš dvie šake — strašivice — sada se drži — ili ćemo te dati sašiti u svinjsku kožu i nahustiti na te pse, neka te raztrgaju.

Racman: Eto, eto četovodje.

Prizor 15.

Moor lagano sam sobom, prijašnji.

Moor: Sa svih strana ih dadoh obkoliti, sada im se valja očajnički boriti (glasno). Djeco! Sada su vile uprle u oči! propadosmo, ili nam se je boriti kao ranjenim veprovom!

Švajcer: Ha! Ja ću im zubi parati utrobu. Vodi nas četovodjo! Mi ćemo za tobom i u smrt.

Moor: Nabijte sve puške! Valjda imate praha i olova?

Švajcer: (poskoči) Dosta, da zemlju dignemo pod oblake.

Racman: Svaki ima deset nabijenih malih i još tri velike puške.

Moor: Dobro, dobro! A sada se mora jedan dio uzpeti na drveće ili se sakriti u guštaru i iz zasjede na njih sasuti vatru.

Švajcer: Tuj ti pristaješ Špigelberže?

Moor: Mi ćemo ih drugi, kao furije napasti s boka.

Švajcer: Tuj ću biti ja.

Moor: U isti čas mora svaki svirati u svoju sviralicu, šumom naokolo trčati, da se naša množina strašnijom pričini, a i svi se psi moraju razvezati i nahuškati u njihove redove, da se raztave, razprše i vam dodju pod hitac, nas trojica, Roler, Švajcer i ja, boriti ćemo se u tišini.

Prizor 16.

Odaslanik poglavarstva dolazi, prijašnji.

Grim: Pogledajte! Eto već dolazi jedan pas hajkaš svete pravde.

Švajcer: Tresnite njim o zemlju. Nedajte mu izbanuti rieči.

Moor: Zamuknite. Želim čuti!

Odaslanik! Dozvolite moja gospodo! Ja sam ovlašćenik suda, a vani ih je 8 stotina, koji mi paze na svaki vlas na glavi.

Švajcer: U srce dirajuća primjetba, da nas saćeraš u kozji rog.

Moor: Šuti druže! Govorite na kratko moj gospodine. Što mi imadete kazati.

Odaslanik: Mene šalje visoko poglavarstvo koje sudi o životu i smrti. Jednu rieč tebi — dvije četi.

Moor: (uprv se o mač) Da čujem.

Odaslanik: Grozni čovječe! Nepuši li ti se s prokletih prstah, krv umorena vojvode? Nisi li razbojničkom rukom provalio svetište gospodinovo i lupežkimi prsti ukrao posvećene posude pričesti. Što nisi li zapalio naš bogobojazni grad i barutanu razvalio nad glavami vrlih kršćana? (pljesnuv rukami) Grdne, užasne opačine, koje zaudaraju ća gore do neba, naoružavaju sudnji dan, da nam strelohitro osvane. Dozrio si za odmazdu, dozrio za božji sud.

Moor: Vještački se drža dotle. Ali nije do toga. Što mi po Vami poručuje veleslavno poglavarstvo.

Odaslanik: Čega nikada nećeš biti vriedan, pogledaj oko sebe palikućo! Dokle ti siže oko, obkoljen si našimi konjanici — tuj se više neda umaknuti, kako što se neimamo nadati, da će ovi hrastovi uroditi trešnjami i ove jele breskvami, tako se neimate ni vi nadati u to, da ćete živi i zdravi uzmaknuti izpod ovih hrastova i jela.

Moor: Čuste li dobre, Švajceru i Roleru! Ali samo dalje.

Odaslanik: Slušaj dakle, kako je dugotrpan, kako je milostiv sud tebi zlikovcu. Ako se sad odmah pokoriš i zamoliš milosti i sažaljenja, znaj sama će ti se strogost, prometnuti pomilovanjem pravda ljubećom majkom — ona će progledati kroz prste polovicu tvojih zločina i zadovoljiti će se — ta promisli samo — tim da te satre samo kotačem.

Švajcer: Ču li to četovodjo. Bih li priskočio i tomu uvježbanomu ovčarskomu psu stegnuo grlo, da mu rumen sok proključa iz svijuh šupljinica.

Roler: Četovodjo! Trista mu jada! Četovodjo! kako si dolnju usnu zubi grize. Bih li toga nitkova glavom naopako kao čunj pod nebeskim svodom zasadio.

Moor: Mani se ga! Neka se nitko neusudi dirnuti u njega. (odaslaniku) Pogledajte moj gospodine! U ovoj šumi ima nas sedamdeset i devet, a ja sam im poglavica, i nijedan nije vičan potrčati na mig ili zapovjed ili plesati po taktu topova, a vani ih čeka osam stotina, koji posiediše pod mušketami! Čujte dakle, ovako vam govori Moor, četovodja palikuća. Istina je, ja ubih vojvodu, zapalih i poplienih crkvu svetoga Domenika, unesoh vatru u vaš bogomoljski grad i razvalih barutanu nad glavami vrlih kršćana. Ali to još nije sve. Ja još više toga počinih, (izpruži desnicu). Vidite li ova četiri dragocjena prstena, što ih na prsti nosim. Idite i kažite onoj gospodi koja sude o životu i smrti, rieč po rieč ono, što ćete čuti i vidjeti. Ovaj rubin skinuh s prsta nekome ministru, koga u lovu oborih pod noge njegovu vladaru. Od prostaka se znade laskom učiniti prvim njegovim ljubimcem; pad njegova susjeda bijaše podnožjem njegovu uzvišenju — sirotinjske ga suze uzdigoše. Ovaj alem oteh vrhovnomu blagajniku, koji je časti i dostojanstva prodavao najviše nudjajućim i tugujućega siromaka tjerao sa svoga praga. Ovaj obat na čast i diku propovjedniku, koga sam ovom

rukom zadavio, kada je javno na propovjedaonici plakao, što nestaje inkvizicije. Još bi vam više toga mogao pričati o svomu prstenju da se već nekajem i za to nekoliko rieči, što ih s vami u vjetar progovorih.

Odaslanik: Pa zločinac se može još tako ponositi.

Moor: Čuj dalje! Sada ću ponosno sboriti. Idi i kaži veleslavnomu sudu, koj se kocka o život i smrt. Ja nisam tat, koji se je sa snom i polnoćju urotio i na ljestva se koči i šepiri — što sam učinio, to ću, neima dvojbe, jednom čitati u božjoj knjigi krivina. Reci im, moj je zanat odmazda, osveta je moj posao. (okrene mu ledja).

Odaslanik: Dakle nećeš milosti i sažaljenja? Dobro mi smo dva na čistu (obraća se k četi). Sad poslušajte vi, što vam pravda po meni poručuje. Ako sad odmah svežete i predate ovoga odsudjenoga zločinca, znajte, oproštena će vam biti kazna, za svaki i najveći pogani čin. Sveta će crkva vas zabludjele ovce pomladjenom ljubavju primiti u svoje materinsko krilo, i svaki će se od Vas moći dovinuti kakove častne službe. Čitajte sami, evo vam obćega oproštenja s nuždnimi podpisi. (pruža pobjednički se smijuć Švajceru listinu) No, no, jeli sladko vaše veličanstvo! Na noge dakle, svežite ga i pribavite si slobodu.

Moor: Ta čujete li? Čujete li? Što ste se zabezeknuli? Šta ste se smutili? Pravda vam nudi slobodu, a u istinu ste već njezini zarobljenici. Ona vam pušta na ramenu glavu i to nije pusto hvastanje, jerbo ste sbilja odsudjeni. Ona vam obećaje časti i dostojanstva, a što vam drugo

može u dio pasti, ako i ostanete pobjednici, nego sramota, prokletstvo i progon. Ona vam navješta pomirbu s nebom, a vi ste zaista prokleti. Vi ćete i s dušom i s tielom doći u pakao. Zar se još predomišljate? Zar još izbirete? zar je tako težak izbor medju nebom i paklom? Ta pomozite im gospodine!

Odaslanik: Kako se zove vrag, koj iz njega govori? Taj nitkov čini da mi se vrti u glavi.

Moor: Šta je? Još neodgovarate. Mislite li možda oružjem se još protuči? Ta pogledajte samo oko sebe, pogledajte oko sebe, valjda toga nećete pomišljati, to bi bilo sada djetinsko pouzdanje. Ili vam možda laska, da ćete junački poginuti, jerbo vidjeste, da sam se ja radovao borbi. Oj nevjerujte toga; vi niste Moor! vi ste bezbožni tati, kukavno oružje mojih uzvišenijih osnova, kao što je pogrdan konopac u ruci krvnika. Tati nemogu pogibati kako ginu junaci. Tati imaju pravo, da drkću pred smrću. (Čuju se iz daleka trublje.) Čujte kako im trublje trube! Gledajte, kako im se grozno do nas odsjevaju mačevi, što još se nemožete odlučiti? Jeste li poludili? Jeste li pomahnitali? Ja vam nisam zahvalan za svoj život, ja se sramim vašega požrtvovanja.

Odaslanik: (začudiv se silno) Poluditi ću, pobjeći ću! Jeli itko ikada što takva čuo?

Moor: Ili se možda bojite, da ću se sam probosti i samokrvju uništiti ugovor, koji vriedi samo dok mi je na ramenu glava? Ne djeco to je izpravan strah. Evo, bacam od sebe svoj bodež i svoje samokrese, i ovu bočicu otrova, koja bi mi jednoć

još bila dobro došla — tako sam biedan, da prestadoh biti gospodarom svoga života. Što — još krzmate. Ili možda pomišljate, da ću se braniti, ako me stanete vezati, gledajte, ovdje ću za ovu hrastovu granu privezati svoju desnicu — posve sam nemoćan, diete me može oboriti. Tko će prvi svog vodju ostaviti na cjedilu.

Roler: (strašno uzrujan) Pa da nas deseterostrukim pasom opaše sam pakao, (zamahne svojim bodežom). Tko nije kukavno pseto neka spasi četovodju.

Švajcer: (raztrga pomilovanje i pobaca komadiće odaslaniku u lice). Pomilovat će vas naša taneta. Odtale izrode! Reci senatu, koji te posla, da nisi niti cigloga izdajicu našao u Moorovoj četi. (odaslanik ode) Spasite, spasite četovodju.

Svi: (vičuć) Spasite, spasite, spasite četovodju.

Moor: (odvezav se radostno). Sada smo spašeni drugovi! U svojoj desnici ćutim cielu vojsku! Smrt ili slobodu! Neka barem ni jednoga neuhvate živa. (Trublje trube na juriš. Buka i vreva, odlaze trgnutih mačeva).

(Zastor pade — konac II. čina).

Čin treći.

Vrt Moorovih dvorâ.

Prizor 1.

Amalija, (Zamišljena u vrtu). Franjo (dolazi — oboje zaodjeveni u crnini.)

Franjo: I opet si tuj, tvrdoglava snatrilice? Kradom si se odšuljala od vesele gostbe i gostovom natrunila radost.

Amalija: Šteta nedužnih radostî! Još bi ti morala u uhu zujiti pogrebnica pjesma, koja je tvoga otca sprovodila do groba. –

Franjo: Ta zar ćeš do vieka naricati? Pusti neka mrtvi snivaju, i usreći žive! Dodjoh ti reći. —

Amalija: Moram dašto slušati, ta Franjo Moor postade milostivim gospodinom.

Franjo: Pravo, baš o tom htjedoh čuti tvoje mnienje. -- Maksim ode na počinak u grobnicu svojih otacâ. Ja sam gospodar. Ali bi rado da to posvema budem, Amalijo. — Ti znaš, što si bila u našoj kući; pazismo te kao Moorovu kćerku; njegova ljubav prama tebi žive i nakon njegove smrti, zar ne, toga ti nećeš nikada zaboraviti?

Amalija: Nikada, nikada! Pa tko bi i mogao tako lakoumno uz veselu gostbu i pijanku na to zaboraviti?

Franjo: Ljubav moga otca moraš naplatiti njegovim sinom, i Dragutin je mrtav! Franjo gazi nogama nade najplemenitih gospodjicâ, Franjo pristupa i nudi siromašnu, bez njega bez pomoći sirotčetu svoje srce, svoju ruku, i š njom sve svoje zlato i sve svoje dvorove i šume — onaj Franjo, komu svatko zavidja, koga se svatko boji, svoje volje se priznaje Amalijinim robom.

Amalija: Zašto munja nerazciepi taj opaki jezik, koji izriče tu drzku rieč! Ti si umorio moga ljubovnika, pa tebe da Amalija nazove svojim vojnom! Ti. —

Franjo: Nežestite se tako, premilostlva kneginjo! — Franjo se dašto nesvija pred tobom, kao gugućući Seladon — on se nije dašto naučio, poput čeznućega arkadskoga pastira tužakati jeci špiljâ i pećina svoje ljubavne jade. — Franjo govori, a ako se neodgovara, on će — zapoviedati.

Amalija: Ti ćeš, crve, zapoviedati? meni zapoviedati? — A ako se zapovied suzbije porugljivim posmiehom?

Franjo: Toga ti nećeš učiniti. Još znadem, što može slomiti prkos ponosite jogunice — samostanske zidove!

Amalija Pravo! to je divno! U samostanskih ću zidinah biti na uviek zaklonjena od tvoga baziliskova pogleda, te do mile volje moći pomišljati na Dragutina, ljubiti Dragutina. Dobro mi došao sa svojim samostanom! Vodi me, vodi me u te zidine!

Franjo: Ha, ha! zar tako? — Pazi! sada si me naučila, kako mi te valja mučiti. — Moj ti po-

gled mora poput zmijokose furije izbiti iz glave te hire za Dragutinom, užasna će Franjina spodoba u zasjedi vrebati iza lika tvoga miljenika, poput začarana psa, koji leži na podzemnih škrinjah zlata. Za kose ću te vucariti u crkvicu, držeć mač u ruci iz duše ti iztisnuti bračnu zakletvu.

Amalija: (pljusne ga). Evo ti ponajprije vjena!

Franjo: (planuvši) Ha! kako će to sto i sto puta osvećeno biti! — Ne, nećeš mi biti zakonitom druganicom — te se časti dokopati nećeš — biti ćeš mi milostnicom, neka poštene seljanke prsti upiru u te, ako se usudiš izaći na put. Samo škrgući zubi — sipaj vatru i zator iz očijû — ja se nasladjujem jarošću žene; ona te čini još ljepšom još poželjnijom. Hodi — to će mi nećkanje-poljepšati slavlje i zasladiti blaženstvo u prisilnu zagrljaju. — Hodi sa mnom k žrtveniku — sad odmah moraš sa mnom poči. (hoće da ju silom odvede.)

Amalija: (zagrli ga). Franjo, oprosti mi! (Kada ju on htjede zagrliti, trgne mu iza pasa nož i uzmakne hrlo.) Vidiš li zlikovče, što bih sada od tebe počiniti mogla? — Ja sam žena, ali biesna žena — samo pokušaj — ovaj će ti nož prošipiti grudi, a duh će mi ga moga ujaka namjeriti u njih. Nosi mi se ovaj čas izpred očiju! (odtjera ga) Oj! ali mi godi! — Sada mogu u slobodi dušom odahnuti. Čutim se jakom i jarostnom kao tigrica na slavodobitna tata svojih mladih. — U samostan, reče? — Zahvaljujem ti

za tu sretnu zamisao. — Sada nadje prevarena ljubav svoje utočište. — Samostan je utočište prevarenoj ljubavi. (ode).

Promjena.

Prizor 1.

Razbojnici (utaboriše se pod drvećem na visočini, konji pasu pod brežuljkom).

Moor: Ovdje mi valja leći. (klone na zemlju). Sva su mi uda kao slomljena. Grlo mi se je posve osušilo. Htjedoh vas zamoliti, da mi zagrabite vode iz ove rieke, ali ste se svi utrudili do zla boga.

Švajcer (se je za njegovih rieči kradom odšuljao, da mu donese vode).

Grim: A ni u naših mješinah nema kapi vina — Kako krasno zapada sunce).

Moor: (zagledav se onamo) Tako umire junak! — Tomu se je vriedno pokloniti!

Grim: Rekao bih da si vrlo ganut.

Moor: Dok još bijah dječakom — najmilija mi bijaše pomisao, da ću živjeti kao sunce. (pritajenom bolju). To bijaše djetinja pomisao!

Grim: I ja mislim!

Moor: (navuče si šešir na oči) Bijaše vrieme — otidjite od mene, braćo!

Grim: Moore! Moore! Do biesa! — Kako mu se mienja lice!

Racman. K vragu! što mu je? Je li mu pozlilo?

Moor: Bijaše vrieme, kada nisam mogao spavati, ako sam bio zaboravio na večernju molitvu.

Grim: Jesi li poludio? Zar ćeš dati da te kore tvoje djetinje godine?

Moor: (nasloni glavu na Grimove grudi). Brate! brate!

Grim: Što je? Ta nebudi diete, molim te.

Moor: Oj da sam — da sam opet! —

Grim: Sram te bilo! razvedri se! Pogledaj ovu slikovitu okolicu — prijatnu večer. —

Moor: Da, brate; krasan je ovaj sviet. —

Grim: Nu! tako valja govoriti.

Moor: Ova je zemlja divna. —

Grim: Tako — tako — to rado slušam!

Moor: A ja takova rugoba na ovom liepom svietu! — I ja neman na ovoj divnoj zemlji! (klonuv) Izgubljeni sinak! —

Racman: (ostalim) Čudom se čudim! Nikada ga takova nevidjeh.

Moor: Oj danci pokoja! Oj dvorovi mojega otca — oj vi zelene, bajne doline! oj vi rajski prizori moga djetištva! Nećete li se nikada povratiti? — nikada bukteće mi grudi razhladiti divotnim žuborom? — Tuguj samnom, naravi! — oni se nikada neće povratiti, nikada neće divotnim žuborom razhladiti bukteće mi grudi. — Uminuše! uminuše bez povratka!

Prizor 3.

Isti. Švajcer (vraća se i nosi vode u šeširu).

Švajcer: Pij, četovodjo — evo dosta vode, i studene kao led.

Grim. Ali ti si krvav — što si radio?

Švajcer: Budalo, našalih se, s koje šale malo neskrhah obje noge i vrat. Dok sam, ni nesluteć ništa, klipsao pjeskovitim brežuljkom, šmuc, odvali se podamnom busenje, i ja se odkoturah do deset porenskih stopâ u dubinu — i dok tude ležah i pameti se dozivah, namierih se na posve bistru vodu u šljunku. Za sada je dosta plesa, pomislih, četovodji će kako treba pristati.

Moor: (vraća mu šešir i briše mu lice). Drugačije se neće vidjeti brazgotine, što ih česki konjanici ubilježiše na tvoje čelo. — Voda ti bijaše dobra, Švajceru — ove ti brazgotine liepo pristaju.

Švajcer: Je li? još je dosta mjesta za 30 drugih.

Moor: Da djetco — bilo nam je toplo onoga popodneva — i samo jednoga prijatelja izgubismo. Moj Roler izdahnu dično. Nad kostmi bi mu uzdignuli spomenik od mramora, da nije za me poginuo. Neka vam bude ovo dosta! (tare si oči). Ali sbilja, koliko dušmana pade u boju?

Švajcer: Šestdeset husara — devetdeset i tri draguna, do 40 lovaca, svega dvie stotine.

Moor: Dvie stotine za jednoga! — Svaki od vas ima prava na ovu glavu! (skine šešir s glave) Evo, uzdižem svoj bodež! žive mi duše! nikada vas ostaviti neću. —

Švajcer: Nekuni se! ti neznaš, nećeš li možda još sretan biti i pokajati se.

Moor: Tako mi kostiju moga Rolera, nikada vas ostaviti neću!

Prizor 4.

Isti. Kosinski (dolazi)

Kosinski: (sam sobom). U ovom ću se kraju šume, vele, namjeriti na njega. — Ej! oj! kakova su to lica? — Bi li to — možda su to — oni su, — oni su! — progovoriti ću s njimi.

Grim: Pazite, tko to ide?

Kosinski: Oprostite, gospodo! neznam, udarih li pravim putem ili ne?

Moor: A tko bismo morali biti, da udariste pravim?

Kosinski: Ljudi!

Švajcer: Zar neposvjedočismo toga, četovodjo?

Kosinski: Ja tražim ljude, koji se neboje smrti i koji daju da se pogibelj oko njih igra kao pitoma zmija; slobodu ciene više no časti i život; čije već ime, dobro došlo siromakom i potištenikom, smione kukavicami i silnike bliedimi čini.

Švajcer: (četovodji) To mi se momče svidja. — Čuj, prijane! Namjerio si se na prave.

Kosinski: I ja mislim, te se nadam, da ćemo doskora biti braća. — Dakle me možete uputiti k pravomu kojega sam željan, jerbo ja tražim vašega četovodju, slavnoga grofa Moora.

Švajcer: (živo se s njim rukujuć). Dragi mladče, budimo braća.

Moor: (pristupljujuć). A poznate li vi četovodju?

Kosinski: Ti si četovodja — to lice — tko bi ga mogao pogledati pa još drugoga tražiti? (dugo gleda u njega). Uviek sam žudio vidjeti onoga čovjeka zatorna pogleda, kako sjedjaše na ruševinam Kartage sada više toga neželim.

Švajcer: Junački sin!

Moor: A što vas dovodi k meni?

Kosinski: Oj četovodjo! moja više no okrutna sudba. — Bura mi skrši ladje na moru ovoga svieta; vidjeh kako mi u ponor potonuše nade moga života, i ništa mi nepreostade, nego trapeća me uspomena njihova gubitka s koje bih morao pomahnitati, da je ne gledam ugušiti svakojakom poslenošću.

Moor: Opet jedan nebom odbačeni! — Samo dalje!

Kosinski: Budem vojnikom. I tu me zla kob progonila. — Zaputih se na brodu u iztočnu Indiju; brod mi se slomi o klisure — same izjalovljene zamisli! Tada čujem govoriti o tvojih činih, o paležih, kako ih sviet nazivaše, i ovamo doputujem na 30 milja daljine odlučiv čvrsto, da ti služim, ako ćeš me primiti k sebi u službu — molim te, cienjeni četovodjo neodbaci me!

Švajcer: (poskočiv) Hajsasa! ijuju! Ta tako je naš Roler tisuću puta nadoknadjen! To je pravo momče za našu četu.

Moor: Kako se zoveš?

Kosinski: Kosinski!

Moor: Što, Kosinski? A znaš li i to, da si lakouman dječak i da se važnom po svoj život odlukom potitravaš kao nesmotreno djevojče? — Ovdje se nećeš, kako si upili u glavu, loptati niti krugljati.

Kosinski: Znam što misliš — Ja sam 20 godina star, ali vidjeh gdje blistaju mačevi i čuh kako taneta oko mene zuje.

Moor: Sbilja, gospodičiću? — A zar si se samo zato učio mačevanju, da biedne putnike za talir probadaš, ili ženam u ledja bodež zasadjuješ? Idi, idi! Ti si utekao od svoje dojkinje, jerbo ti se bješe zagrozila šibom.

Švajcer! Do biesa, četovodjo! Kuda ti je pamet? Zar ćeš odaslati toga Herkulesa? Negleda li upravo tako, kao da je naumio saksonskoga maršala kuhačom odagnati ća preko Gangesa?

Moor: Zar s toga, što ti nepodjoše za rukom tvoje trice i kučine, dolaziš ovamo i želiš postati lupežom, krvnikom iz potaje? — Shvaćaš li ti, dječače, smisao rieči: ubojstvo? Ti si dakako mirno mogao usnuti, kada si šibom odsjekao nekoliko makovih glavica, ali kada ti ubojstvo gori na duši.

Kosinski: Za svako ubojstvo, koje mi ti rekneš počiniti, ja ću odgovarati.

Moor: Što? Zar si ti tako mudar? Zar se nadaš laskom čovjeka zavesti? Odkuda znadeš, da ja nesanjam ružnih sanja, ili da neću probliediti na umoru? Koliko si toga već počinio, uza što si pomišljao na odgovornost?

Kosinski: Tako mi boga! dosada još vrlo malo, ali ipak ovaj put do tebe, plemeniti grofe!

Moor: Je li ti tvoj uzgojitelj tutnuo u ruku pripoviest o Robinu — takove bi neoprezne hulje trebalo prikovati za galiju — s koje ti se razigra tvoja djetinja mašta i okuži te biesna pohota da postaneš velikim čovjekom? Gramziš li za slavom i dičnim imenom? Želiš li paležom zavriediti neumrlost? Pamti to, slavohlepni mla-

diću! Za palikuće se lovor nezeleni! Za razbojničku pobjedu neima slavoluka — nego prokletstva, pogibelji, smrti, sramote. A vidiš li i ona vješala tamo na brdašcu?

Špigelberg: (zlovoljno koracajući amo tamo). Ali je li to luda, strašna luda, kojoj nemožeš oprostiti! Tako se neradi! Kod mene je to posve drugačije.

Kosinski: Čega bi se bojao onaj, koji se neboji smrti?

Moor: Tako valja! Divno! Dobro si se ponio u učioni, vještački si svega Seneku na pamet naučio. — Ali, dragi prijatelju, takovimi se mudrolijami neda upokojiti bolna duša; njimi nećeš nikada otupiti striela tuge i žalosti. — Sinko, pravo se predomisli! (prihvati ga za ruku) znaj, ja te kao otac svjetujem — spoznaj prije dubinu ponora, nego li unj skočiš! — Još jednoč sinko! Ako ti još igdje drugdje tinja iskrica nade, kloni se ovoga užasnoga družtva; čovjek se može prevariti — vjeruj mi, čovjek može duševnom snagom držati ono, što je ipak ako pravo promislimo, puko očajanje. — Vjeruj meni, meni! i bježi što te noge nose.

Kosinski: Ne! sada već nebježim. Kada te nemogu sklonuti moje molbe, a ti čuj poviest moje nesreće. — Sam ćeš mi tada utisnuti bodež u ruku, — sam ćeš — sjednite ovdje do mene i pozorno me saslušajte!

Moor: Saslušati ću te.

Kosinski: Znajte dakle, ja sam češki plemić i rana me smrt moga otca učini gospodarom znat-

noga plemićkoga imetka. Priedjel bijaše pravi raj — jer u njem življaše angjeo — djevojka, ukrašena svimi čari cvatuće mladosti i čista kao sunce na nebu. Ali, komu to kazujem? Vi toga i neslušate — vi niti kada ljubljaste niti bijaste ljubljeni.

Švajcer: Polako, polako! Naš se je četovodja sav zažario.

Moor: Prestani! drugi put ću te slušati — sutra, naskoro, ili — kada ugledam krvi.

Kosinski: Krvi, krvi — samo čuj dalje! Krvlju će ti se, velim ti, zaliti sva duša. Ona bijaše gradjanskoga roda, — ali na njezinu se pogledu raztališe plemićke predsude. Uz vrlo stidljivu skromnost uze vjenčani prsten iz moje ruke, i prekosutra imadoh svoju Amaliju povesti k žrtveniku.

Moor: (ustane naglo).

Kosinski: Omamljen očekivanom srećom i priredjujuć sve za vjenčanje — bih po glasniku pozvan u kraljevske dvore. Potekoh onamo. Pokazaše mi pisma, koja sam ja tobož pisao, puna izdajstva i prevare. Planuh s te zlobe, oduzeše mi mač, baciše me u tamnicu, sva mi sjetila zamrieše.

Švajcer: A za toga — samo dalje! Već naslućujem što će biti.

Kosinski: Mjesec dana čamih u tamnici i čudno mi bijaše na srdcu, bojah se za svoju Amaliju, koja je umirala od straha za mnom. Tada dodje prvi dvorski ministar, čestita mi što je izašla na vidjelo moja nevinost; sladkimi i medenimi riečmi

pročita mi odluku oslobodjenja i povrati mi moj mač. Slavodobitno potekoh do svojih dvora, u naručaj svoje Amalije. — Nje bijaše nestalo. Oko polnoći ju odvedoše, ali kuda, toga nitko neznade. Uh! kao da me je munja opalila. Pohitih u grad, razgledah se dvorom — svi upirahu oči u me, nitko mi nehtjede istine reći, na kraj konca ju spetih za gustom rešetkom u palači — dobaci mi pisamce,

Švajcer: Nerekoh li toga!

Kosinski: Uh! trista mu jada! U njem pisaše! Prepustiše joj na volju, ili će me radje ugledati mrtva, ili postati milostnicom vladarevom. Bijuć bojak s čašću i ljubavlju, odlučih prigrliti ljubav i (smijuć se) ja bijah spašen.

Švajcer: Što si onda uradio?

Kosinski! Stajah, kao omamljen! — Krvi! bijaše mi prva pomisao. Krvi! poslednja. Zapjeniv odjurih kući, izabrah si trobridi mač, i na vrat na nos u ministrovu kuću, jerbo on — i nitko drugi nego on bijaše paklenim svodnikom. Tražim, pitam: odvezao se je k vladaru, odgovoriše mi. Zaputim se ravnim putem onamo; njemu ni traga ni glasa, opet natrag, razbijem vrata, nadjem ga, upravo zamahnem — ali u taj čas priskoči pet do šest slugah iz zasjede i iztrgoše mi mač iz ruke.

Švajcer: (lupiv nogom o zemlju). I njega ništa nezapade, i ti ode praznih ruku.

Kosinski: Spopadoše me, obtužiše me, sudiše me sramotno kao zločinca, sramotno me — pamtite dobro — od prevelike i riedke milosti pro-

gnaše iz zemlje, moj imetak zapade kao nagrada ministra, moja Amalija ostade u tigrovih pandjah, životari u tuzi i plaču, dok moja osveta mora mirovati i svijati se pod jarmom despotizma.

Švajcer: (ustajuć, bruseć mač). To je voda na naš mlin četovodjo! Tuj imademo što zapaliti!

Moor: (koj je dosada žestokim kretom amo tamo hodao, naglo se trgne, razbojnikom) Moram ju vidjeti — na noge! Kupite sve — ti ćeš s nami, Kosinski, žurno se spremajte!

Razbojnici: Što je? Kuda?

Moor! Kuda? Tko pita: kuda? (žestoko Švajceru) Izdajice, ti me želiš zaustaviti? Ali tako mi uzdanja u nebesko blaženstvo!

Švajcer: Ja izdajica? — Idi u pakao, i ja ću za tobom!

Moor: (zagrli ga) Mili brate! Ti ćeš sa mnom — ona plače, ona u tuzi danke traje. Na noge! brže! Svi! U Franačku! za osam dana moramo biti tamo. (odlaze).

(Zastor pade — konac III. čina).

Čin četvrti.

Prizor 1.

(Galerija u Moorovom dvoru, — na stolu odjeća koludrice).

Čet. Moor i Amalija (promatraju neku sliku).

Moor: (vrlo ganut). Prekrasan čovjek!

Amalija: Grof se Brand, bi reć, vrlo zanima zanj.

Moor: (zadubiv se u sliku). O prekrasan čovjek — božanstven čovjek! — Pa njega da je nestalo?

Amalija: Nestalo s ovoga svieta — kao što nestaje naših najboljih radosti (uhvativ ga nježno za ruku). Grofe pod suncem neima blaženstva.

Moor: Istina — istina — pa zar je i vam to tužno izkustvo bilo dosudjeno? — Još vam nemogu biti niti 22 godine.

Amalija: I već to izkusih — sve žive, da opet turobno umre — mi dobivamo samo s toga — mi se radujemo samo s toga, da opet uz tugu i žalost izgubimo.

Moor: (zagleda joj se oštro u oči). Zar vi već nešto izgubiste?

Amalija: Ništa — sve — ništa. —

Moor: I želite se naučiti zaboravljati u ovoj svetoj odjeći.

Amalija: Sutra, mislim. Idemo li dalje, gospodine grofe?

Moor: Tako brzo? — Čija je ono tamo s desna slika? čini mi se, nesretna je fizionomija.

Amalija: Ova slika s lieva prikazuje grofova sina pravoga gospodara.

Moor: Jedinca?

Amalija: Hodite — hodite!

Moor: Ali ta slika s desna?

Amalija: Zar nećete poći u vrt?

Moor: Ali ova slika s desna? — Ti plačeš, Amalijo?

Amalija: (naglo ode).

Prizor 2.

Moor: (sam) Ona me ljubi! Ona me ljubi! suze joj se izdajnice odroniše niz lica! Da li me ona ljubi? — Je li to mjesto, gdje smo se u zagrljaju raztapali od miline? Jesu li to otčinske dvorane? Zlatna svibanjska ljeta djetinstva oživljuju u duši biednika! — Ovdje bi ti imao gospodovati, danas sutra velik — ugledan — slavan čovjek — ovdje svoj dječački život na novo proživjeti uz Amalijinu cvatuću djetcu — ovdje biti ljubimac svoga puka — Ne! Povratiti ću se u svoju biedu. — Sbogom, mila otčinska kućo! Nekoč si vidjela dječaka Dragutina — i dječak Dragutin bijaše sretan dječak. — Sada si vidjela čovjeka i taj čovjek bješe očajnik (brzo se vrati u zadak pozornice gdje se iznenada ustavi, tugaljivo). A nje nikada više nevidjeti? Niti nereći joj „s bogom“ — niti joj poljubiti sladkih ustni? — Ne! Još ju moram vidjeti — moram ju zagrliti. — Neka mi pukne srdce! — Otrovan na-

pitak te naslade moram još posrkati, i onda s bogom — kuda me noge nose i — sdvojnost (odlazi).

Prizor 3.

Franjo: (dolazi zadubljen u misli). Nosite mi izpred očiju tu sliku! Nosite! — kukavice sinja! što krzmaš? i koga se plašiš? Nije li mi ovo nekoliko ura, što ih već taj grof u mojih zidinah sprovede, kao da mi se neprestano za petami šulja paklenska uhoda? — Ta morao bih ga poznati! Nešto je toli velika — često vidjena u divljem mu opaljenom licu, s čega me groza spopada. (hoda gore dolje, napokon pozvoni) Hej! Franjo! čuvaj se! za tim se krije kakova užasna i zatorna neman!

Prizor 4

Isti, Danilo (dolazi).

Danilo: Što zapoviedate. gospodaru?

Franjo: (promatrav ga pomno neko vrieme). Ništa! nosi se! Napuni vrč vinom — ali žurno! (Danilo odlazi).

Prizor 5.

Franjo: (sam) Okladio bih se, ovaj će sve izkazati, ako ga razapnem na muke. Zaviriti ću mu u oko tako ukočenim pogledom, da će pogodjena mu saviest ća kroz krinku probliediti. (Razmatrajuć stoji naprama Dragutinovu por-

tretu). Dugi mu vrat kao u guske — crne mu, zaraštene, čupave obrvice — njegove vatru sipljuće oči! (iznenada se sgrozi). Zloradi paklu! Da li mi ti usadjuješ ovu slutnju? to je Dragutin! —

Prizor 6.

Franjo, Danilo (nosi vino),

Franjo: Metni ga amo — oštro mi pogledaj u oči! — Kako ti noge klecaju! — kako drkćeš! Priznaj; starče! što si učinio?

Danilo: Ništa, živoga mi boga i moje duše!

Franjo: Izpij ovo vino! — što? ti krzmaš? govori! brže! što si usuo u vino?

Danilo: Smiluj mi se bože! što? ja? u vino?

Franjo: Otrova si usuo u vino. Nisi li probliedio kao mrtvac? Priznaj! priznaj! Tko ti ga dade? zar ne, grof — grof ti ga dade?

Danilo: Grof? Isuse i Marijo! grof mi nedade ništa.

Franjo: (spopadne ga čvrsto). Daviti ću te, dok sav nepomodrîš. ti sieda lažo! Ništa? a zašto ste cio dan zajedno? on i ti i Amalija? i što si uvjek prišaptivaste? Nije li ona pred svim svietom stidljiva i više nego treba, a nablude li joj po tom lupeži pogledi smiono kao nikada prije? Zar nevidjeh, kako joj kradom nekoliko suza kanu u vino, što ga on za mojimi ledji toli naglo popi, kao da je i čašu htio progutati? Da! to vidjeh — u zrcalu vidjeh na ove svoje oči.

Danilo: Sviedokom mi je sveznajući bog, da o tom svem ni riečice ne shvaćam.

Franjo: Zar ćeš to niekati? Zar ćeš mi u brk govoriti da lažem? Kakove spletke zasnovaste, da me uklonite s puta? Zar ne, zadaviti me u snu? Kod bijanja mi porezati grkljan? otrovati me vinom ili čokoladom? — Govori! ili me juhom zaljuljati u viečni sanak? Govori! Brzo! ja sve znam.

Danilo: Tako mi bog u nuždi pomogao, kao što ja vam nekazujem drugo, nego pravu živu istinu!

Franjo: Ovaj ću ti put oprostiti. Ali zar ne,-on ti je doista u kesu metnuo novaca? Malo ti je jače stisnuo ruku, nego se to običaje? Onako po prilici, kako smo ju vični stiskati svojim davnim znancem?

Danilo: Nikada, gospodaru!

Franjo: On ti reče primjerice: da te možda već poznaje — da bi i ti njega poznati morao — da će ti jednoč puknuti medju očima — da ćeš — što? zar ti nije nikada o tom govorio?

Danilo: Niti riečice.

Franjo: Da će se osvetiti — ljuto se osvetiti?

Danilo: O tom ni nepisnu.

Franjo: Što? pa baš ništa? sjeti se — da je staroga gospodara vrlo dobro — osobito dobro poznavao — da ga ljubi — neobično ljubi, kao sin. —

Danilo: Sjećam se, da nješto takova od njega čuh.

Franjo: (se prestraši). Jeli? sbilja ču? Reče li, da je moj brat?

Danilo: Ne! to nereče. Ali kada ga je gospodjica vodila galerijom — ja poslušah na vratih —

iznenada se ustavi pred slikom pokojnoga gospodina, kao da ga ošinu munja — gospodjica upre prstom u nju i reče: „Prekrasan čovjek!“ — „Da, prekrasan čovjek“ odgovori on, otiruć si oči.

Franjo: Dosta je. Idi! trči! poskoči! Dovedi mi Hermana! (Danilo ode).

Prizor 7.

Franjo: (sam) Neima sumnje, to je Dragutin! — on će stupiti preda me i pitati: gdje je moja baština? — Zar sam zato izgubio svoje noći, za to izkrčio klisurine i ponore uravnao? Zar sam se zato odmetnuo od svakoga ljudskoga čuvstva, da mi napokon ta potucajuća skitalica umjetnički zasnovanu osnovu pomrsi? Polako! samo polako! Još me čeka puka igrarija — neka vrst umorstva — onaj je šeprtlja, koji svoje djelo samo na pol svrši pa se onda odmakne i skrstiv ruke bulji, što će dalje od njega biti.

Prizor 8.

Herman i Franjo.

Franjo: Ha! Dobro mi došao, moj Hermane! krepko orudje mojih vještina!

Herman: (kratko i prkosno) Dadoste me zovnuti grofe.

Franjo: Da do kraja svršiš svoje remek-djelo.

Herman: (mrmljajuć) Sbilja?

Franjo: Zadnji put kistom povučeš po slici.

Herman: Eto gledaj!

Franjo: (zbuni se) Bih li dao prirediti kola? Hoćemo li se na šetnji o tom dogovarati?

Herman: (prkosno) Molim vas, nemojte šeprtljiti. — Za ono, o čem ćemo se danas dogovarati, svakako će dostojati ova četvorna stopa prostora. — Mogao bih vam dašto prije prišaptnuti, da u buduće čuvate svoja pluća.

Franjo: (uzmaknuv) Hm! A čemu to?

Herman: (pakostno). „Ti ćeš dobiti Amaliju — dobiti ćeš ju iz moje ruke“.

Franjo: (začudjen) Hermane!

Herman: (kao prije, svedj okrenutih ledja njemu) „Amalija će igrati kako ja budem svirao — tada možeš lako pomisliti — ali dosta! Sve je kako želim“ — (prasne u biesan smieh — tada prkosno Franji) što mi imate reći, grofe Moore.

Franjo: (uzmičuć) Tebi ništa — ja poručih po Hermana.

Herman: Kanimo se doskočica! Zašto moradoh ovamo na vrat na nos? — Da opet budem luda kao prije, te tako kod provale pridržim ljestve? Ili zar nije bilo tako?

Franjo: (smotreno) Istina je! ali da neprobrbljamo onoga što je glavno — moj će ti komornik već biti to prišaptnuo — Htjedoh da se dogovorimo o vjenu.

Herman: Čini mi se, vi me vodite za nos — ili još gore — gore, velim, ako me nevodite za nos. — Pazite, Moore — nečinite me mahnitim, Moore! Mi smo sami; i onako se mogu s vami natje-

cati o pošteno ime. Nevjerujte vragu, koga ste sami snubili.

Franjo: (ponosno) Tako li sretaš svoga milostivoga gospodara? — Drhći, robe!

Herman: (porugljivo) Ta valjda ne pred vašom nemilosti. — Neka vaša milost stigne onoga, koji se gnjevi na sama sebe! Sramota, Moore! Već se zgražam pred lupežem u vami; netjerajte do toga, da se još smijem i blesanu. Ja mogu grobove razvaljivati i mrtve uzkrisivati. — Tko je sada rob?

Franjo: (posve povodljivo). Prijatelju! budi razuman i nepogazi vjere.

Herman: Šutite! Tu je kletva najbolji razum, i smušenošću bi se tu nazivala vjernost! Vjernost! Komu? Vjernost vječnomu lažcu? — Oj, moji će zubi cvokotati s te vjernosti; kamo sreće, da me je nešto malo nevjere tada učinilo svetcem! — Ali strpljen spašen! osveta je lukava.

Franjo: Da sbilja! sreća, da sam se sjetio! Ti si onomadne izgubio u ovoj sobi kesu sa stotinu dukata. Uzmi, druže, što je tvoje. (silom mu utisne kesu).

Herman: (baci mu ju prezirno pod noge). Proklet bio Iškariotov novac! To je paklenska kapara! — Već jednoč namisliste učiniti moje siromaštvo svodnikom moga srca — ali se prevariste, grofe! ljuto prevariste — ona mi kesa puna zlata vrlo sgodno dodje — da nekoje ljude prehranjujem.

Franjo: (uplašen) Hermane! Hermane! Nemoj da koješta o tebi pomišljam — kada bi više učinio, nego učiniti imaš — Ti bi bio užasan, Hermane!

Herman: (kličuć od veselja) Bih li bio? Bih li sbilja bio? Nu dakle, što mi imate javiti grofe? (važno) Ja tovim vašu sramotu i pitam vašu odsudu. Jednoč ću vam ju ponuditi na gostbu i narode ove zemlje pozvati k stolu. (porugljivo). Ta vi me razumjete, moj vrhovni, milostivni gospodaru?

Franjo: (poskoči bezsviestan) Ha! vraže! (pohiti k stieni i pograbi samokres) Tu je izdajstvo, odvažnost će —

Herman: (izvuče isto tako brzo iz žepa puščicu i namjeri na njega). Netrudite se čovjek se mora kod vas za sve pobrinuti i na sve misliti.

Franjo: (spusti samokres na zemlju i bezsvjestan klonu na stolac) Ali bar tako dugo šuti, dok se — bolje predomislim!

Herman: Dok najmite do 12 krvnika iz potaje, da mi na dugo vremena zavežu jezik? Zar ne? Ali (njemu u uho) tajna je na papiru, i — moji će ju baštinici razpečatiti. (odlazi).

Prizor 9.

Franjo: (sam — skočiv na noge) Franjo! Franjo! što to bješe! Kuda ti nestade odvažnosti, tvoje drugda tako hitre dosjetljivosti? — Jao! i moji me službenici izdaju. — Stupovi moje sreće počimaju gnjiti, i unutar provaljuje biesan dušmanin. — Doista! tuj treba hitre odluke! — što? da sam onamo podjem — da mu iza ledja zasadim bodež u tielo? — Ranjen je čovjek dječakom. Žurno! To ću pokušati. (žurno podje u

zadak pozornice, ali se iznenada zaustavi, strahovito oslabiv). Tko se šulja za mnom? (grozno valjajuć oči). — Lica, kakovih još nevidjeh — — pištući ćurlik. — Doista sam odvažan — odvažan, kao svatko drugi. — Da me zrcalo oda? — Ili moja sjena? Ili povjetarce ubojničke mi kretnje? — Hu! hu! Strahovito mi se koža ježi od groze. — Kosti mi se lome. (izpusti bodež iz odjeće na zemlju) Kukavica nisam — preveć sam mekana srca — da! tako je! — To je trzanje umiruće krieposti. — Ja mu se divim — morao bih biti strašna neman, kada bih mogao dignuti ruku na rodjenoga brata. Ne! ne! ne! nikada! — Te ću svete moći čovječtva u sebi poštivati. — Neću ubijati. — Pobiedila si, naravi — i ja ćutim još nešto, što je nalik na ljubav — Neka ostane živ! (odlazi).

Promjena.

Prizor 10.

Vrt Moorova dvora — sprieda sjenica, do koje vode razni lukovi).

Amalija: (sama) „Ti plačeš, Amalijo?“ — I to reče takvim glasom — takvim glasom — bilo mi je, kao da sam se pomladila — zlatna proljeća ljubavi procvatoše u tih riečih — slavulj biljisaše kao onda, cvieće mirisaše kao onda, i opojena razkošjem ležah na njegovih grudih — doista! Ako duše preminulih borave medju živimi, onda je ovaj stranac Dragutinov angjeo!

Vidiš li, lažno nevjerno srdce, kako lukavo uljepšavaš svoje vjerolomstvo? — Ne! ne! umini mi iz duše, ti griešna sliko! Uminite i vi izdajničke opake želje! — U srdcu, u kom je pokopan Dragutin, neka se neugniezdi nikoji sinak ova zemljice. — Ipak! ipak! čemu se moje misli tako neprestano, tako svemoćno zanose za ovim neznancem? — Ti plačeš, Amalijo? — Ha! bježi! bježi! Sutra ću biti sveticom! (diže se) Sveticom? biedno srdašce, kakova bijaše to rieč? Nekoč mi se toli sladjahno ozivaše u uhu — Sada! sada! — Ti si se pretvaralo, moje srdce, ti si mi lagalo: da to bijaše nadvladanje sama sebe! Varavo srdce! To bijaše sdvojnost.

Prizor 11.

Amalija. Herman dolazi jednim lûkom.

Herman: (sam sobom). Već je započelo — Sada neka bura dalje biesni, makar mi valovi i do usta nabujali. (glasno) Gospodjice Amalijo! Gospodjice Amalijo!

Amalija: (prestravi se) Prisluškivalo! što ćeš ovdje?

Herman: Donosim vam glase, laskave, šaljive i užasne. Jeste li dobre volje, da uzhtijete oprostiti uvrede, tada ćete čuti pravih čudesa.

Amalija: Ja nepamtim uvredâ, a glasove sačuvaj za se!

Herman: Neoplakujete li vi dragoga?

Amalija: (mjeri ga od glave do pete) Čedo nesreće! što te ovlašćuje, da me to smiješ pitati?

Herman: (smrknuta pogleda) Mržnja i ljubav.

Amalija: (ogorčeno) Zar može itko pod ovim nebom ljubiti?

Herman: (bjesno se ogledavajuć) Ća i djavolski! — Neumrie li vam nedavno ujak?

Amalija: (nježno) Otac svoje kćerci!

Herman: Oni živu. (odjuri van).

Prizor 12.

Ista, četovodja Moor (dolazi lukom).

Amalija: (koja je stajala kao okamenjena, poskoči na pol omamljena). Dragutin živel (hoće, da poteče za Hermanom i zaleti se u četovodju).

Moor: Kuda tako naglo, gospodjice?

Amalija: (drhuć uzmakne) Razpukni se podamnom zemljo! — Ovaj!

Moor: Dodjoh da vam reknem s bogom. Ali! — Bože! — Kako vas uzrujanu zatekoh!

Amalija: Otidjite, grofe — Neidite — Oj sretne li mene, da samo sada nedodjoste! — oj da nikada nedodjoste! — oj da nikada nedodjoste!

Moor! Zar biste tada sretni bili? — Da ste mi zdravi! (okrene se naglo, da ode).

Amalija: (zadrži ga) Za boga! ostanite ovdje. — Toga ja nisam mislila. (lamajuć rukama). Bože! a zašto nisam? — Grofe! što vam sakrivi djevojče, koje činite zlotvoricom? Što vam sakrivi ljubav koju utamanjujete?

Moor: Umoriti ćete me, gospodjice!

Amalija: Moje srce bijaše toli nevino, prije nego vas ugledaše moje oči. — oj, da mogu osliepiti ove oči, koje oskvrnuše moje srdce!

Moore! Mene — mene tako proklinjati, moj andjelu! Vaše su oči nevine, kao vaše srdce. —

Amalija: Pravi njegovi pogledi! — Grofe! ja vas molim — odvratite cd mene te poglede, s kojih mi se smućuje duša. Izdajnica mi mašta — varavo u tih pogledih njega na oči dovodi. — Otidjite i povratite se u krokodilskoj spodobi, i meni će odlanuti.

Moor: (gledajuć je ljubavnim pogledom). Lažeš, djevojko!

Amalija: (nježno) Pa bi li ti mogao biti varalicom, grofe? Bi li se ti mogao potitravati mojim ženskim srcem? Ipak! kako bi moglo biti varke u oku, koje njegovima očima posve nalikuje — oj! kuda sreće, to da je tako! Blažene mene, da te mrziti mogu! — Jao meni! oj da te nemogu ljubiti!

Moor: (pomamno joj cjeliva ruku).

Amalija: Tvoji cjelovi žare kao vatra.

Moor: Moja duša žari u njih.

Amalija: Odlazi — još je vremena! — Još! U mužkarca je snažna duša. — Posvietli mi svojom odvažnošću, čovječe snažne duše!

Moor: Tvoje drhtanje nemoćnim čini mene jaka. Ovdje sam se ukorenio. (sakriv si lice na njezine grudi). I ovdje želim umrieti.

Amalija: (jako uzrujana) Odlazi — pusti me — čovječe, što si učinio? — Odmakni svoje ustne — (nemoćna se opre njegovoj navali) Griešna vatra protiče mojimi žilami — (nježno i roneć suze). Pa zar morade doći iz dalekih zemalja, da zoriš

ljubav, koja je prkosila smrti? (čvršće ga privine na grudi) Bog ti to oprostio, mladiću!

Moor: (viseć joj oko vrata). Ako je ovo razstanak duše od tiela, onda je smrt remek-djelo života.

Amalija: (sjetno i snatreć). Tu, gdje ti sada stojiš, stajaše on tisuću puta, a uzanj ona, koja uzanj zaboravljaše i nebo i zemlju. — Ovdje poskakivaše njegov pogled gizdavom prirodom naokolo njega; ona, bi reć, osjećaše onaj veličajni nagradjivajući pogled i poljepšavaše se s uzhita svoga vladara — ovdje — ovdje me zagrljivaše — ovdje njegova usta gorahu na mojih — (četovodja Moor, nemogavši se više obuzdati, dotakne joj se ustiju i cjelovi im se sretnu, Moor ju pomamno ljubi, ona na pol onesviešćena klone na divan). Kazni me, Dragutine! pogazila sam vjeru!

Moor: (na pol mahnit odstupi od nje) Nekakov bies mora na mene vrebati! Ja sam toli sretan! (bulji u nju).

Amalija: (opaziv svoj prsten na prstu, silno odskoči s divana) Što? Ti si još na prstu zlotvorice? Zar da ti budeš svjedokom, kako se Amalija bruka svojoj zakletvi? — Nosi se s moga prsta! (strgne prsten i daje ga četovodji). Evo ti ga — evo ti ga, — ljubljeni zavodniče — i s njim moje najsvetije, moje sve — moga Dragutina! (opet klone na divan).

Moor: (probliediv) Oj ti tamo gore! ti li to htjede? — To je onaj isti prsten, što joj ga ja sam dadoh u zalog naše ljubavi — ljubavi, bježi u pakao! opet imam svoj prsten!

Amalija: (prestrašena) Bože! što ti je? — oči ti biesno kolaju — usta su ti blieda kao snieg! — Jao, tužne mene! Zar toli brzo prošumi naslada zločina?

Moor: (boreć se sam sa sobom) Ništa! — Ništa! — (osoviv se) Jošte sam čovjek! — (skine si prsten s prsta i natakne ga na prst Amaliji). Uzmi i ovaj — ovaj, sladka furijo moga srdca — i s njim moje najsvetije, moje sve — moju Amaliju!

Amalija: (poskočiv). Tvoju Amaliju?

Moor: (turobno) Oj! ona bijaše toli milo djevojče, i vjerna, kao angjeo. Ona mi dade na razstanku alem — ja joj ostavih prsten s briljanti u zalog naše ljubavi. Ona bješe dočula, da sam umro, i ostade vjerna pokojniku, opet doču, da živim, i iznevjeri se meni živu. Ja potekoh u njezin naručaj — moja naslada bijaše ravna božanskoj — pomisli, Amalijo! kako mi bješe na srcu, kao da ga ošinu munja! moj prsten s briljanti vrati mi opet. Ja — joj dadoh alem.

Amalija: (začudjena bulji u pod). Čudo! užasno čudo!

Moor: Doista užasno i čudnovato! Dobro diete; mnogo — vrlo mnogo ima čovjek još učiti, prije nego prouči ono biće nad sobom, koje se smije njegovim prisegam, i plače nad njegovimi osnovami — moja je Amalija nesretna djevojka.

Amalija: Nesretna — što je tebe odbacila.

Moor: Nesretna — jerbo me dvostruko grli.

Amalija: (nježno i bolno) Oj! onda je doista ne-

sretna! Milo djevojče! ona mi budi sestrom! — Ali još ima drugi bolji sviet.

Moor! Gdje koprene spadaju i ljubav s užasom uzmiče. — Vječnost mu je ime — moja je Amalija nesretna djevojka.

Amalija: (ponešto nesmotreno) Jesu li to sve, koje te ljube i kojim je ime Amalija?

Moor: Sve — kada naslućuju, da će ogrliti angjela, a — u naručju si nadju ubojicu. — Moja je Amalija nesretna djevojka!

Amalija: (uz vrlo bolno osjećanje) Ja ju oplakujem!

Moor: (uhvati ju za ruku i pokaže joj prsten) Oplakuj samu sebe! (odjuri van).

Amalija: (spoznavši prsten) Dragutine! Dragutine! oj bože i majko božja! (sruši se).

Promjena.

Prizor 13.

(Šuma, noć, razsjana mjesecom. — s prieda ruševine razbojničkoga grada, — četa razbojnika utaborena na zemlji, — Špigelberg i Racman zapredu razgovor).

Racman: Već je noć — a još nedodje četovodja.

Špigelberg: Racmane, jednu rieč u četiri oka — veliš „četovodja". Tko ga je učinio našim četovodjom? ili zar nije nepravedno posvojio tu čast, koja bi po pravoj pravici imala mene zapasti? — što? zar za to stavljamo svoj život na skok kocke? moramo li se za to pokoravati

svim hirom slučaja, da se na kraj konca možemo još sretnimi držati, da smo nevoljnici jednoga roba? — Nevoljnici, gdje bismo mogli biti vojvode! — Tako mi boga, Racmane! to mi se nije nikada svidjalo.

Racman: Tako mi Gromovnikove munje! ni meni — ali što nam je činiti?

Špigelberg: Zar to mene pitaš, a ipak si i ti ovakov lupež? — Racmane, ako si ti onaj, kojim te uviek držah — Racmane — naši ga sgrešavaju — drže ga na pol izgubljenim — Racmane — čini mi se njemu je svanuo crni petak! Što? zar neposkakuješ od veselja, gdjeno ti bije zvonce slobode? Neimaš li ni toliko srdca, da razumiješ smion mig?

Racman: Ha! sotono! na što zavodiš moju dušu?

Špigelberg: Je si li se namĉčio? — Dobro! dakle za mnom! Zapamtio sam, kuda se je odšuljao. Hodi! Dva samokresa promaše riedko kada, a onda —

Švajcer: (skoči na noge) Ha! skote! baš me u horu sjećaš českih šuma! — Nisi li ti bio huljom, koja poče gakati, kada se prosu glas: eto dušmanina? — Tada se zakleh svojom dušom. — U pakao, krvniče iz potaje! (oba trgnu mačeve, za čas se uhvate u koštac).

Razbojnici (uzrujav se) Šta je to? — Švajceru — Špigelberže — Razstavite ih!

Švajcer: (probode ga) Eto ti! — A sada crkni! — mir, braćo — neka vas nesmućuje ta hajka za zecom — ovaj se je skot uviek gnievio na četovodju, a na svoj svojoj koži neima nijedne

brazgotine. — Ha! gledaj toga izroda! iza ledja radi sramotno obarati junake! Junake iza ledja. Zato li nam se je znoj curkom točio niza lica, da se sa ovoga svieta odkradamo kao kukavice? Ti skote! Za to li si namjestismo ležaj uz vatru i dim, da napokon pocrkamo kao parcovi?

Grim: Ali do vraga! četovodja će pobiesniti.

Švajcer: To je moja briga. — Tako je radio i Šufterle, ali zato i visi sada u Švajcarskoj, kako mu je prorekao četovodja. (čuje se pucnjava).

Grim: (skoči na noge) Čuj! puče puška! (po drugi put se puca) Još jedna! Hej! četovodja!

Kosinski! Samo polahko! mora i po treći put opaliti. (čuje se još jedan hitac).

Grim: To je on! To je on! Brani se, Švajceru! oglasimo mu se. (trube u rogove).

Prizor 14.

Čet. Moor (dolazi) Prijašnji.

Švajcer: (ide mu u susret) Dobro nam došao, četovodjo! — Malo sam se ponašalio, odkada si ti otišao. (vodi ga k lješini) Budi ti sudcem meni i ovomu. — Iza ledja te bijaše naumio umoriti.

Moor: (zadubiv se unj žestoko) Oj nedokučiva kazno osvetljive Nemeze! Nije li mi ovaj ćurlikao sirensku pjesmu. Posveti taj mač mračnoj naplatiteljici. — Švajceru, ti toga nisi učinio.

Švajcer: Tako mi boga! ja sam to doista učinio i tako mi vraga! to nije baš najgore, što sam u svom životu počinio. (baci nanj mač i zlovoljan odlazi).

M o o r (zamišljen) Razumijem — nebeski upravitelju! — Razumijem — lišće pada s debla. — Nastade moja jesen — nosite mi ovoga izpred očiju! (odnašaju Špigelbergovu lječinu) Doskora je svemu kraj. Posve se izgubih, odkada bijah tamo,

K o s i n s k i: Polnoć je, četovodjo. Kao olovo nas pritište san — već tri dana nestisnusmo oka.

M o o r: Zar se sladak sanak spušta i lupežem na oči? zašto se uklanja meni? nikada nebijah strašivica niti rdja. Odlazite! laku noć! Sutra ćete više čuti.

R a z b o j n i c i: (popadaju na zemlju) Laku noć, četovodjo! (zaspu).

Prizor 15.

Čet. M o o r: (sam je budan — gluha tišina) Duga — duga laka noć; za njom se više neće zarumeniti zora! — — mislite li, da ću zadrhtati. — (naperi u se samokres) Vrieme i vjernost — grle se nad ovom cievi! — Grozni ključu, koji tamnicu života za mnom zaključavaš i predamnom otvaraš prebivalište vjekovite slobode. — Kaži mi, oj kaži mi! — Kuda? kuda ćeš me dovesti? — Budi kakav ti drago, bezimeni drugi kraju! — Samo neka mi ostane vjeran ovaj moj „Ja“. — Budi, kakav ti drago, ako samo onamo s uma sebe povedem. — Vanjske su stvari samo oblik duha. — Ja sam sâm svoje nebo i svoj pakao! (ukočena pogleda u daljinu). Da mi na volju prepustiš koji popaljeni dio svieta, štono si ga

prognao sa svoga vida, gdje mi je jedinim vidikom gluha noć i vjekovita pustara? — Ja bih tada niemu prazninu napučio svojimi sanjami i vječnost bi mi bila dokolicom, da razglobim namršenu sliku obćenite biede. — Ili ćeš me svedj novimi porodi i svedj novimi pozorišti biede postepeno — do uništenja — voditi? Nemogu li one životne niti, koje su mi tamo predene, tako lako pretrgnuti, kao što ovu? — Ti me možeš ničim učiniti. — Ove mi slobode nemožeš oteti. (nabija samokrese. Iznenada prestane). Zar da umrem plašeć se mučna života? Zar da dopustim da me nevolja nadvlada? — Ne! trpiti ću! (baci samokres od sebe). Muka neka iznemogne s moga ponosa! Tjerati ću do kraja! (sve se bolje mrači; napokon bije 12 ura).

Prizor 16.

Herman (dolazi šumom, za tim glas staroga Moora u kuli). Isti.

Herman: Čuj, čuj! grozno zavija ćuvik! — Dvanaest bije prieko u selu. — Doista! doista! sve već spava — samo zla saviest bdije, i — osveta — (pristupi do kule i kuca). Dodji gore, jadni čovječe! priugotovljena ti je hrana.

Moor: (sgroziv se uzmakne) šta je to?

Glas: (iz kule) Tko to kuca? Hej? Jesi li ti to, Hermane, moj gavrane?

Herman: Ja sam, Herman tvoj gavran. Uzpni se do rešetke i jedi. — Strahovito ćurliču tvoji noćni drugovi. Starče — pristaje li ti?

Glas: Jako sam bio gladan. Hvala ti, šiljaoče gavrana, za kruh u pustinji! — A kako je momu milomu čedu, Hermane?

Herman: Tiho! — čuj! — šušanj, kao da tko hrče — zar ti ništa nečuješ?

Glas: Što? zar ti šta čuješ?

Herman: S bogom! s bogom! — Strahovita je pustara. — Sidji u grobnicu. — Blizu ti je spasitelj! blizu osvetitelj — (hoće da odtrči).

Moor: (s užasom stane predanj). Stoj!

Herman: (stane). Tko si?

Moor: Stoj! Govori! Tko si? što radiš ovdje? Govori!

Herman: (pokroči) Sigurno njegova uhoda! Već me je minuo strah. (trgne mač), brani se, huljo! Namjerio si se na pravoga.

Moor: (izbije mu mač na daleko) Hoću da odgovoriš, čemu to dječinsko igranje mačem? — Govorio si o osveti? — Osvcta je moja — pod ovim nebom! Tko mi želi kvariti posao?

Herman; (uzmakne sgroziv se) Tako mi boga! toga nije rodila žena! — Njegov ti dodir otimlje snagu, kao smrt.

Glas: (u kuli) Jao! jao! jesi li ti to, Hermane? je li to tvoj glas? s kim govoriš, Hermane?

Moor: Zar je još netko dolje? što se to sbiva? (pritrči ka kuli) Nekakova se grozovita tajna krije u ovoj kuli. — Mačem ću ju iznieti na vidik.

Herman: (plaho se izmiče). Užasni strance!

M o o r: Je li to sužanj, koga ljudi odbaciše? Oprostiti ću ga njegovih veriga. — Oj ti unutri! oglasi se još jednoč! Gdje su vrata?

H e r m a n: Tako će lako belzebub raztvoriti vrata nebeska, kao što ćeš ti ova — idi kući, junački sine! dosjetka ugursuza nadkriljuje mišice junaka. (udari koricom mača o kulu).

M o o r: Ali ne dosjetku tatova! (izvadi iz žepa glavni ključ), Hvala ti, bože, da si me metnuo na čelo kradikesa! — Ovi se ključi podruguju opreznosti pakla — (turi ključ i otvori kulu) Iz dubine se ukaže starac, mršav kao okostnica. (Moor prestravljen uzmakne). Užasna obsjeno! moj otac!

Prizor 17,

S t a r i M o o r i P r i j a š n j i.

S t a r i M o o r: Hvala ti, o bože! dodje čas spasa.

M o o r: Duše staroga Moora! što te uznemiri u tvom grobu? Jesi li ponio na onaj sviet kakav grieh, koji ti zakrčuje ulaz u nebo? Ili dolaziš na moj upit da mi odgonetaš zagonetku vječnosti? govori! govori! ja nisam čovjek, koj bliedi od straha.

S t a r i M o o r: Ja nisam duh. Dodirni me se! Ja živim, oj biedna, tužna života!

M o o r: Što? Tebe dakle nepokopaše?

S t a r i M o o r: Pokopaše me. To znači: mrtav pas leži u grobnici mojih otaca. — A ja — već puna tri mjeseca čeznem i ginem u ovoj mračnoj kuli nerazsjanoj niti ciglom zrakom, nepropuhanoj

niti ciglim toplim povjetarcem, gdje divlji gavrani grakću i polnoćne sovuljage huču,

Moor: Bože moj! Tko to učini?

Herman: (biesnom zloradošću) Sin!

Stari Moor: Neprokuni ga!

Moor: (biesno posrnuv prama Hermanu). Oj lažljivče pogana jezika! sin? reci tu rieč: „Sin" još jednoč, i deset ću ti mačeva utisnuti u tvoje opako grlo! Sin?

Herman: Pa cio pakao uza to propao! Njegov sin, kažem ti!

Moor: (okameniv se kao kip). O vječni metežu!

Stari Moor: Ako si čovjek i ako u tebi bije čovječje srce — neznani mi spasitelju! Oj! Tada prikloni uho biedi tužna otca, u koju ga survaše rodjeni mu sinovi — S toga, ako si čovjek i ako u tebi bije čovječje srdce —

Moor: To bi zaklinjanje moglo vukove ukrotiti.

St. Moor: Upravo dobolovah, jedva se ponješto nakon ljute bolesti opasah snagom, kada mi dovedoše čovjeka, koji donese glase, da mi prvorodjenac poginu u boju, izruči njegov pozdrav i poruk, da ga je moja kletva natjeraia u borbu, smrt i sdvojnost.

Herman: Laž! mrzka laž! Ta hulja bijah ja glavom — podmićen njegovim zlatom i obećanji, da dignem hajku na vas i da vam tom tužnom viesti zadam smrtni udarac.

Stari Moor: Ti? Ti? o bože! I to bijahu spletke — i ja bijah prevaren.

Moor: (bezsviestan uzmakne na stranu) Čuješ li to Moore? čuješ li to? (u užasnoj tjeskobi). I s toga

razbojnik i ubojica! (bijuć se šakom u prsa i čelo) Oj mene slaboumna, slaboumna, slaboumna glupana! — Lopovske varke! I s toga palikuća i ubojica! (na pol mahnit hoda amo tamo).

S t a r i M o o r: Čuvši tu viest, onesviestih se. Oni me moradoše držati mrtvim, jer kada se opet osviestih, ležah već na odru, umotan kao lješina u mrtvački uvoj. Zagrieboh u pokrov liesa. I on se odiže. Bijaše tamna noć, moj sin Franjo stajaše preda mnom. — Što je? zaviknu užasnim glasom, ta zar ćeš dovjeka živjeti? — i opet se u taj čas zaklopi pokrov liesa. Grmljavina tih rieči liši me sviesti; kada se opet prenuh, nadjoh se na ulazu ove tamnice, preda mnom stajaše moj sin i onaj čovjek, koj mi bijaše od Dragutina donio krvav mač. — Deset puta mu obujmih koljena i moljah i naricah — prošnje se njegova otca nekosnuše njegova srdca. — „Turi dolje taj skot!“ zagrmi iz njegovih usta, „dosta je živio,“ i turiše me dolje nemilosrdno, i moj sin Franjo zaključa za mnom vrata.

M o o r: Dosta je. Na noge! vi klade, vi grude leda! Vi tromi bezćutni pospanci! Na noge! Zar se neće nitko prenuti? (opali samokres nad glavami spavajućih razbojnikâ).

Prizor 18.

Prijašnji i razbojnici (koji se trgnuše od sna i skoče na noge).

Razbojnici: (prestrašeni) Hej, hej, hej! što je to opet?

Moor: Zar vas nije ova priča od sna probudila? Ta vječni bi se san bio prenuo! Pogledajte! pogledajte! Zakoni svieta postadoše pukom igračkom; razkinuta je sveza naravi; razputao se je stari razdor: sin je ubio svoga otca.

Razbojnici: Što to veli četovodja?

Moor: Ne, nije ubio! Ta je rieč jošte preliepa! Sin je otca tisuću puta razkidao kotačem, nabijao na kolac, razapinjao na mučilo, živa derao na mjehe! rieči su mi odviše blage — za ono, s česa se grieh rumeni, česa se ljudožder zgraža čemu se od pamtivieka nitko nedomisli: Sin je svoga rodjenoga otca — oj pogledajte! pogledajte! nesviestica ga spopade, — u ovoj kuli je sin svoga rodjenoga otca — izvrgao mrazu, — golotinji, — gladu, — žedji — oj pogledajte! pogledajte — to je moj rodjeni otac, nemogu na ino, moram vam to izjaviti.

Razbojnici: (priskoče i obkole starca) Tvoj otac, tvoj otac?

Švajcer: (pridje smierno k njemu i klekne). Otče moga četovodje! Ljubim ti skute! Ti vladaj mojim bodežem.

Moor: Osveta! osveta! Osvetit ću te, ljuto uvriedjeni i pogrdjeni starče! (razdere si haljinu od vrha do dna) Proklinjem evo svaku kap bra-

tinske krvi ovdje pod vedrim nebom! Čujte me, mjeseče i zviezde! čuj me polnoćni svode nebeski, koji pozireš dolje na ovu opačinu! čuj me, strašni bože, koji tu gore nad mjesecom vladaš osvećuješ i odsudjuješ nad zviezdami, i plamtiš nad mrakom! Evo klečim — ovdje uzdižem tri prsta u noćnu grozu — evo se kunem, tako me izbacila narav iz svoga područja kao pakostno zviere, ako prekršim ovu prisegu, evo se kunem, da više neću pozdraviti danjega svjetla, ako se nebude krv otcoubojice, pred ovom kulom razlivena, pušila prama suncu! (ustaje)

Razbojnici: To je Belialova lopovština!

Švajcer: Pa neka tko rekne, da smo mi lupeži! Ne, tako mi svijuh pozoja! Takove grozote mi nikada nepočinismo!

Moor: Da! i tako mi svijuh užasnih uzdaha onih, koji ikada s vaših bodeža umrieše, onih, koje proždrie moja vatra i smrvi moj rušeći se zvonik, — neka se prije nesvikne vašemu srdcu nikakva pomisao na ubojstvo i grabež, dok haljine vas svijuh nebudu krvlju toga prokletnika omašćene kao grimizom. Sigurno nikada niti nesanjaste, da ste vi ruka uzvišenijega veličanstva? Zamršeno klupko naše sudbine sada se razmrsi! Danas je, danas nevidljiva neka moć naš zanat oplemenila! Molite se onomu, koji vam je dosudio tu uzvišenu kob, koji vas je ovamo doveo, koji vas je smatrao dostojnimi, da budete strahoviti angjeli njegova strašnoga suda. Skinite šešire s glave! Pokleknite tuj u prah i posvećeni skočite na noge! (Razbojnici pokleknu).

Švajcer: Zapoviedajte, četovodjo! što nam je činiti?

Moor: Ustani, Švajceru, i dotakni se ovih svetih pramovah! (vodi ga k otcu i daje mu viticu kose u ruku) Ti se još sjećaš, zar ne, kako si nekoč razkolio glavu onomu českomu konjaniku, koji je upravo na mene bio zamahnuo sabljom, kada bez daha i nemoćan od posla na koljena padoh? Tada te obećah darivati kraljevskim darom! dosada nemogoh još nikada platiti svoga duga. — Sada ću ti platiti. Švajceru, tako još nije nikoji smrtnik počašćen, kao što si ti! — Osveti moga otca!

Švajcer: (ustane) Veliki četovodjo! danas si me prvi put učinio ponositim! — Zapoviedaj, gdje, kada, kako ga moram kazniti:

Moor: Časovi su prebrojeni, moraš se požuriti. — Odaberi si najvrednije u četi i vodi ih ravno u plemićev dvor! Iztrgni ga iz postelje, ako spava ili leži u naručju razblude; odvuci ga od gostbe ako se je napio; trzni ga od razpela, ako moleć se bogu pred njim kleći! Ali ti velim, pamti mi to dobro: nedovedi mi ga mrtva! Onomu ću meso na komade trgati i njim hraniti gladne jastrebove, koji ga samo ogrebe ili mu cigli vlas s glave izčupa! Moram ga imati kakav jest, i ako mi ga dovedeš živa i zdrava, biti će ti nagradom jedan milijun; oteti ću ga kojemu kralju pa i glavu izgubio, i ti ćeš biti slobodan kao ptica u zraku. — Ako si me razumio a ti poteci.

Švajcer: Dosta, četovodjo! — Evo ti moje ruke. Ili ćeš nas na povratku ugledati obojicu, ili niti jednoga. (Odlazi s jednom četom i Hermanom).

Moor: Vi se drugi razidjite šumom — ja ću ostati ovdje.

(Zastor pade — konac IV. čina).

Čin peti.

Prizor 1.

Moorovi dvori. Vidi se mnogo sobâ. Tamna noć.

Danilo: (dolazi sa svetiljkom i putnom torbom). S bogom, mila otčinska kućo — mnogo se toli dobra i mila u tebi užih, dok je još pokojni gospodin živio — suze mi se rone za tobom, oj ti odavno strunuli, to ti zahtievaš od stara sluge. — Ovaj dom bijaše zakloništem sirotâ i utočištem ubogih, a ovaj ga sin učini razbojničkom špiljom. Praznoruk dodjoh amo — praznoruk opet odlazim — ali neogrieših duše. (polazi, a u taj čas dolazi Franjo u spavaćoj haljini na vrat na nos). Bože, smiluj mi se! moj gospodar! (utrne svetiljku).

Franjo: Izdaše me! Izdaše me! Grobovi izbaciše duhove — carstvo se mrtvih prenu iz viečnoga sna i riče na mene: Ubojice! Ubojice! — Tko se to miče tuj?

Danilo: (plašljivo) Smiluj se bože! jeste li vi to, vaše gospodstvo, toli užasno triemovi vikali, da se sve od sna budi?

Franjo: Od sna? Tko vam veli da snivate? Idi, zapali svieću! (Danilo odlazi, — drugi sluga dolazi) Neka nitko u ovaj čas ne spava. Čuješ li Sve neka skoči na noge — na oružje — sve

puške treba nabiti. — Jesi li ih vidio gdje tamo hodnikom umiču?

Sluga: Koga, milostivi gospodine?

Franjo: Koga? Zvekane! Koga? Tako hladno, tako bezbrižno pitaš, koga? ta spopalo me je kao vrtoglavica! koga! koga? Sablasti i vragove! Koja je sada doba noći?

Sluga: Upravo sada oglašuje noćobdija dvie ure.

Franjo: Što? zar će ova noć trajati do sudnjega dana? Idi, zovni mi svećenika!

Sluga: Milostivi gospodine!

Franjo: Mrmljaš li? oklevaš li? (Sluga naglo ode) što? i prosjaci se na mene urotiše? Nebesa, pakao! Sve li se je na mene urotilo?

Danilo: (dolazi sa sviećom) Gospodaru.

Franjo: Ne! ja nedrhćem! To bijaše tek san. Mrtvi jošte neustaju. — Tko veli da drhćem i bljedim? Ta tako mi je lako, tako voljko.

Danilo: Probliediste kao mrtvac, glas vam drhće i tepa. Oj, vi ste pravo bolestni.

Franjo: Dašto, dašto! i to je sve. — Pa bolest smućuje moždjane i leže lude i čudnovate sne. — Sni neznače ništa — zar ne, Danilo? Malo prije snivah toli ugodan san. (klone bez sviesti)

Danilo: Isukrste! što je to? Gjuro! Konrade! Reći će ljudi, ja ga usmrtih! Bože, smiluj se meni!

Franjo: (smućen) Odtale! — odtale! što me tako drmaš, užasna okostnice? — Još neustaju mrtvi. —

Danilo: Oj ti vječna dobroto! Sišao je s uma!

Franjo: (nemoćno se diže) Gdje sam? — Ti li si, Danilo? što sam govorio? Nepazi na to! Lagao sam, pa rekao što mu drago. — Hodi! pomozi mi ustati! — To je samo vrtoglavica — — jerbo se — jerbo se — naspavao nisam.

Danilo: Samo da je Ivan ovdje! Zvati ću u pomoć, zvati ću liečnike.

Franjo: Neidi nikuda! sjedni do mene na ovaj divan. — Tako — ti si pametan, dobar čovjek. Daj da ti pripoviedam.

Danilo: Nemojte sada, drugi put! Odvesti ću vas u postelju. Bolje je da počinete.

Franjo: Ne, molim te, daj da ti pripoviedam, i pošteno mi se narugaj! — čuj, pričinilo mi se je, da se gostih upravo kraljevski, i da mi je srdce od veselja podskakivalo, i da opojen ležah na tratini u dvorskomu vrtu, i iznenada — iznenada, ali ti velim, pošteno mi se narugaj! —

Danilo: Iznenada?

Franjo: Iznenada strahovit grom zatutnji kraj moga usnula uha, omamljen poskočih na noge, i gle, bilo mi je, kao da vidjeh gdje cielo obzorje uzplamti u ognjenu plamu, i brdine i gradovi i šume kao vosak u peći se raztopiše, i urličući vijor odpirnu more, nebo i zemlju — tada jeknu kao iz mjedenih trubalja: zemljo, daj svoje mrtvace, daj svoje mrtvace, more! I gola poljana poče radjati, i izbacivati lubanje i rebra i čeljusti i golieni, koje se stezahu u ljudska tjelesa i vrvljahu nepregledno, kao prava bura. Tada pogledah u vis, i gle, stajah pod dno grmećega Sinaja, i nada mnom vreva i poda-

mnom, i gore na vrhuncu brda na tri dimeća se stolca tri čovjeka, pred čijim pogledom umicahu stvorovi.

Danilo: Ta to je prava prilika sudnjega dana.

Franjo: Zar ne, to su smušene tlapnje? Tada ustade jedan, sličan zviezdovitoj noći, koji držaše u ruci željezan pečatni prsten, te ga diže u vis medju istokom i zapadom, i reče: Vječno, sveto, pravedno, nepokvarivo! Samo je jedna istina, samo je jedna kriepost! Jao si ga, jao, jao dvojećemu crvu! — Tada pokroči napried drugi, držeć u ruci sijuće se zrcalo, diže ga u vis medju iztokom i zapadom, i reče: ovo je zrcalo istina himbe i krinke neima — tada se prepadoh ja i cio narod, jer vidjesmo gdje se u strašnu zrcalu odsjevaju zmijska, tigarska i leopardska lica — tada se diže treći, taj imade u svojoj ruci mjedenu vagu, koju diže u vis medju istokom i zapadom, i reče: Pristupite, Adamova djeco — ja važem misli u zdielici svoga gnjeva, i djela utezom svoje jarosti.

Danilo: Smiluj mi se, bože!

Franjo: Svi stajahu bliedi poput sniega, plaho kucaše očekivanje u svačijoj grudi. Tada mi se pričini kao da čuh gdje se moje ime ozovnu iz grmljavine sa brda, i duša mi protrnu, i zubi mi glasno zacvokotaše. Brzo poče vaga zvečati, i tutnjiti klisura, i ure prolažahu redom, jedna za drugom uza s lieva viseću zdielicu, i jedna za drugom bacaše u nju po smrtan grieh.

Danilo: Oj, bog vam oprostio!

Franjo: Nu on neučini toga! Zdielica uzraste kao gora, ali druga, puna krvi pomirenja, još uviek ju podržavaše visoko u zraku — napokon dodje starac, sguren od težke tuge, nagrižene ruke od ljuta glada, svačije se oči plaho odvratiše od toga čovjeka, on odreza viticu svoje srebrene kose, baci ju u zdjelicu grieha, pa gle, ona utonu, iznenada utonu u ponor, i zdielica pomirenja prhnu visoko u vis! — Tada čuh kako se odzva glas iz dima pećine: milost, milost svakomu griešniku na zemlji i u ponoru! ti si jedini proklet! (mukla stanka) Nu, zašto se ne smiješ?

Danilo: Zar se mogu smijati, kada mi se ježi koža? sni su od boga.

Franjo: Lažeš, velim ti — odlazi odmah, trči, poskoči, pogledaj, što tako dugo neima svećenika, reci neka se požuri, neka hiti, ali ti kažem, ti si lažac.

Danilo: (odlazeć) Bog vam se smilovao! (ode)

Franjo: (sam) Prostačtva mudrijo! prostačtva bojazni! Još nismo na čistu, da li je prošasto posve uminulo, ili da ima budno oko tamo nad zviezdami. — Hm! Hm! — Tko mi to prišaptnu? Zar je tko nad zviezdami osvjetnik? — Ne, ne! — Jest, jest! Užasno sikće oko mene. Sudi li tko gore nad zviezdami? Još noćas da podjem na oči osvjetniku nad zviezdami! Ne! velim. — Biedna li skrovišta, kuda bi se rado zakloniti tvoja kukavština — pusto, prazno, gluho je gore nad zviezdami! — Ali da je ipak nešto? Jao meni! čemu me zebe u kostih? — Umrieti!

zašto me se ta rieč tako dojimlje? opravdavati se pred osvetnikom gore nad zviezdami — pa ako je još pravedan, — ako je pravedan? —

Prizor 2.

Franjo. Sluga (naglo udje).

S l u g a: Amalija je uskočila, grofa je iznenada nestalo. (odjuri).

Prizor 3.

Franjo. Danilo (plaho dolazi).

D a n i l o: M lostivi gospodine, rulja biesnih jahača juri uz brdo, viče: kolji, sjeci! sve se je selo uzbunilo.

F r a n j o: Idi, neka sva zvona zvone, sve neka krene u crkvu — sve neka poklekne — mo.i za me — svi se sužnji neka puste na slobodu; sve ću siromakom dvo i tıostruko nadoknaditi; ja ću — ta idi — ta zovni mi svećenika, neka me blagosl·,vom odrieši griehâ. — Zar još nisi otišo? (buka se bolje čuje.)

D a n i l o: Bože mi prosti moj težki grieh! Kako da to u sklad dovedem? Ta uviek ste sladku molitvu prezirali, često ste —

F r a n j o: Ni rieči više — Umrieti! vidiš li? Umrieti? Prekasno je. (čuje se kako Švajcer halabuči) Ta moli! moli!

Š v a j c e r: (na ulici) Jurišajte! ubijajte! provaljujte! Vidim svjetlo, ondje mora biti!

F r a n j o: (klečeć) Čuj moju molbu, nebeski bože! — Prvi put je sada — uslišaj me, nebeski bože!

Š v a j c e r: (uviek na ulici) Suzbij ih druže — sotona je i dodje po vašega gospodara.

G r i m: (na ulici) Donesite ugarice — ili mi gore ili on dolje — sipati ću vatru u njegove dvorane.

F r a n j o: Nemogu moliti — ovdje, ovdje! (bijuć se o grudi i čelo) sve pusto — sve usahlo. (ustaje) Ne, ja i neću moliti. —

D a n i l o: Isuse i Marijo! Pomozite — spasite — cio je dvor u plamenu!

F r a n j o: Evo ti ovoga mača. Žurno — odzada mi ga zatjeraj u utrobu, da nedodje ta deriščad i neruga se meni. (vatra sve više mah preotimlje).

D a n i l o: Bog me čuvaj i brani! Ja nebih htio nikoga prerano u nebo odpraviti, kamo li (pobjegne).

Prizor 4.

F r a n j o: (sam, strašno buljeć za njim, iza male stanke) U pakao, htio si reći! — Doista! takova nešto njušim. — Je li to njegov jasni ćurlik? Čujem li vaš psik, vi ljutice ponora? — Eto prodiru gore — obijaju vrata. — Zašto se lecam ovoga oštroga rta? — Vrata praskaju — ruše se — neima izmaka (skoči u vatru — svi za njim).

Prizor 5.

Razbojnici.

Švajcer: Gdje si, zloćo? stani! (poleti k njemu, za čas) Mrtav! (odstupi od njega) Da, on je svršio. — (drugovima) Bacite ga psima, da ga raznesu na zubi — (odnesu ga i svi odu osim Švajcera i Grima. Grimu) Ti hajde milomu četovodji i kaži mu što se je degodilo, pa dodaj k tomu, da Švajcera nikad više vidit neće (napne pištolj i izleti van).

Grim: (za njim) Za boga! — Švajceru (izleti — i u taj se mah čuje s vana puška).

(Zastor pade).

Promjena.

Prizor 6.

Pozorište je kao u zadnjem prizoru IV. čina.

(St. Moor. Sjedeć na kamenu. Čet. Moor naprama njemu. — Razbojnici amo tamo po šumi.)

Moor: Još ga neima! (udari bodežem o kamen, da sievaju iskre).

St. Moor: Oproštenje budi njegova kazna — moja osveta dvostruka ljubav.

Moor: Ne, tako mi moje jarostne duše! toga neće biti. Ja to nedam. Tu veliku sramotu mora odvući sa sobom u vječnost!

St. Moor: Smiluj se! oj smiluj se! (žestoko lamajuć rukama) Sada — sada puče sud momu djetetu!

Moor: (uplašen) Kojemu?

St. Moor: Ha! Kakovo je to pitanje?

Moor: Ništa! ništa!

St. Moor: Jesi li došao, da se podsmiehivaš mojoj tuzi i žalosti?

Moor: Izdajniče savjesti! — Nepazite na moje rieči!

St. Moor: Da, ja sam mučio jednoga sina, a mene opet morade mučiti drugi sin. To je božja kazna. — O moj Dragutine! moj Dragutine! ako oko mene lebdiš u odjeći mira! oprosti mi! oj oprosti mi!

Moor! (naglo) On vam oprašta. (Smućeno) Ako je vriedan nazivati se vašim sinom — on vam mora oprostiti.

St. Moor: Ha! on bijaše prekrasan za me — Ali ja ću mu poteći u susret suznih očiju, obujmiti ću mu koljena — klicati — glasno klicati: Sagriešio sam nebu i tebi. Nisam dostojan, da me nazoveš otcem.

Moor: (vrlo ganut) Bijaše li vam mio vaš drugi sin?

St. Moor: To nebesa znadu. Ali zašto se dadoh zaluditi spletkami opaka sina? — zao duh udje u srdce mladjega mi sina, ja povjerovah zmiji — izgubljena su mi oba sina. (zastire si lice).

Moor: (odmakne se daleko od njega). Za uviek izgubljena!

St. Moor: Oj, sada pravo ćutim, što mi reče Amalija, duh osvete govoraše na njezina usta. Uzalud ćeš svoje umiruće ruke pružati za sinom; uzalud pomišljati da ćeš stisnut toplu ruku svoga

Dragutina, koga više nikada nebude uz tvoju postelju.

Moor: (pruža mu ruku okrenuta lica — prežestoko uzrujan). Sada mora biti — sada — (razbojnikom) Pustite me na samu s njim! — Pa ipak — mogu li mu ikako pokloniti njegova sina? — Ne! toga neću učiniti.

St. Moor: Što je? Prijatelju! što si to mrmljao?

Moor: Tvoj sin — da, starče — (tepajuć) Tvoj je sin na vieke izgubljen.

St. Moor: Na vieke?

Moor: (u strahovitoj tjeskobi gledajuć u nebo). Oj! samo ovaj put — nedaj da mi klone duša — samo me ovaj put održi jaka!

St. Moor: Na vieke, veliš?

Moor: Više nepitaj! Rekoh, na vieke.

St. Moor: Strančе! strančе! zašto si me izvukao iz kule?

Moor: Pa što? — Da sada njegov blagoslov ujagmim? — ujagmim kao tat, te se odkradem s tim božanskim plienom? otčev se blagoslov, vele, nikada negubi.

St. Moor: Je li i moj Franjo izgubljen?

Moor: (klekne preda nj) Ja razbih kračune tvoje tamnice — Blagoslovi me!

St. Moor: (tužno) Gdje si morao uništiti sina, otčev spasitelju! — Gledaj, božansko se milosrdje neutrudjuje, a mi kukavni crvi polazimo snivati sa svojim gnievom. (metne ruku četovodji na glavu) Tako bio sretan, kao što si milosrdan. (pritisne ga na grudi) Pomisli da je to otčev

cjelov! i ja ću misliti, da ljubim svoga Dragutina! — Možeš li i ti plakati?

Moor: (vrlo ganut). Mišljah, da je otčev cjelov. (Grleć ga. Stanka. — Začuje se nejasna halabuka i ukaže sjaj zubljî. Čet. Moor poskoči). Čuj! osveta zove! Eto ih! (pogleda još jednom u starca i planu mu oči) Uzjari u meni tigarsku krvoločnost trpeći jaganjče, žrtvovati ću ti žrtvu, s koje će motreće zviezde nada mnom pomrčati, i od smrtne se groze ukočiti narav. (zublje se većma vide, buka većma čuje. Samokresi višeputa pucaju, na drugoj strani, usrdno sklopiv ruke) Uslišaj molbu palikuće, nebeski sudče! — Učini ga neumrlim! — Neugrabi mi ga na prvi udar! Učini svaki bodac u srdce okrepom — svaki mačev sjek utješnim napitkom!

St. Moor: Jao! što to mrmljaš, stranče? — Strahota! strahota!

Moor: Molim boga! (divlja glasba dolazećih razbojnika).

St. Moor: Oj! i moga se Franje sjeti u svojoj molitvi!

Moor! (zatajiv bjesnoću) O ja se ga sjećam.

St. Moor: Ali zar je to glas bogomoljca? Prestani — prestani — Ja se sgražam s tvoje pobožnosti.

Prizor 7.

Isti. Grim sa drugovima.

Moor: O bože! (uzmakne plašljivo i gleda da se gdje sakrije. Oni ga mimolaze. On se od njih obrne. Tiha stanka. Oni stanu).

Grim: (tužnim glasom) Četovodjo! (Moor muči, pače još malo uzmakne) Mili četovodjo! (Moor upet uzmakne) četovodjo! nismo krivi.

Moor: (bez da ih pogleda) Tko ste?

Grim: Tvoji vjerni. A ti na nas ni negledaš? Pozdravlja te vjerni Švajcer — neće ti nikad doći vjerni Švajcer.

Moor: Dakle ga nenadjoste?

Grim: Nadjosmo, ali mrtva.

Moor: (veselo skakuće) Hvala, hvala care nebeski!

Prizor 8.

Amalija razpršenih vlasi, ciela četa dolazi za njom i skuplja se u zadku pozorišta. Prijašnji.

Amalija: Razvikalo se je, da su na njegov poziv uzkrsnuli mrtvi. — Moj ujak živ — u ovoj šumi — Dragutine! Ujače! gdje ću ih naći?

Moor: (drhčuć uzmakne) Tko mi dovodi na oči tu spodobu?

St. Moor: (tresuć se osovi) Amalijo! moja nećakinjo! Amalijo!

Amalija: (pohiti mu u naručaj) opet te imam, moj otče — i svoga Dragutina — i sve!

St. Moor: Moj Dragutin žive — ti — ja — sve žive! sve! moj Dragutin žive!

Moor: (biesno četi) Podjite, braćo! Glavni me je neprijatelj izdao.

Amalija: (odskoči od ujaka, pohiti k Dragutinu i obuhvati ga — uzhićena) Imam ga! oj zviezde! imam ga!

Moor: Strgnite mi ju s vrata! — Ubijte ju! ubijte njega! mene! sebe! sve! Neka cio sviet pogine!

Amalija: Zaručniče, zaručniče! Ti si mahnit? Ha! od uzhićenja! Ali zašto sam ja tako bezćutna? Sred vrtloga naslade tako hladna?

St. Moor: Pristupite, djetco! Daj ruku. Dragutine, — i ti, Amalijo — oj, nikada se nenadah, da ću još prije smrti kušati tu slast! Na uviek ću ih sjediniti.

Amalija: Uviek njegova! uviek! uviek! uviek moj! Oj nebeske moći! skinite s mene trh te ubojite slasti, da pod njegovim teretom nepropadnem!

Moor: (iztrgnuv se Amaliji) odtale! odtale! — Najnesretnija svijuh zaručnica! — Pogledaj sama pitaj sama! čuj! najnesretniji svijuh otaca! Daj da uviek i do vieka odavle pobjegnem!

Amalija: Kuda? što? Ljubav! vječnost! Milina! bezkonačnost! pa ti bježiš?

St. Moor: Zar moj sin bježi?

Moor: Prekasno! zaludu! — Tvoja kletva, otče! nepitaj me ništa više — ja — ja sam tvoja kletva — tvoja tobožnja kletva! (sabrav se) Dakle pogini, Amalijo! — Umri otče! umri po meni po meni po drugi put! ovi su tvoji spasitelji razbojnici! Tvoj je sin — njihov četovodja!

St. Moor: Bože! moja djetco! (umre)

Amalija: (niema i ukoćena kao kip) ciela četa (u užasnoj stanki).

Moor: (zaletiv se u hrast) Duše onih, koje zadavih u užitku ljubavi — onih, koje smrvih u svetu pokoju, — onih, ha, ha, ha! čujete li

kako barutana praska nad posteljom rodilje? Vidite li kako plamen liže po poljevkah nejačke dječice? To je bračna zublja! To je svadbena glasba! Oj! on nezaboravlja — on znade opominjati! S toga bježi od mene, naslado ljubavi! S toga me odsudjuje ljubav! — To je uzdarje!

Amalija: (kao prenuv se od udara munje — tepajuć). Istina je! Nebeski kralju! On veli: istina je! — što skrivih ja, nesretnica? — Ja ljubih ovoga!

Moor: Toga je više, nego što može podnieti čovjek. Makar čuh kako je smrt iz više nego tisuću cievi na mene cičala i neuzmaknuh ni koraka; zar mi se je sada istom učiti drhtati poput žene! Drhtati pred ženom? Ne! žena neće uzkolebati moje muževnosti. Krvi! krvi! — sve će proći. Krvi ću se nalokati — i kucnuti silniku na vrata, donoseć mu pogubu. (hoće da ode)

Amalija: (objesiv mu se oko vrata) Ubojice! Vraže! Nemogu te pustiti, andjele.

Moor: (začudjen se zaustavi) Snivam li? mahnitam li? Domisli li se pakao novoj varci, da se po sotonski poigra samnom? ona visi o vratu palikući!

Amalija: Vječno! nerazdruživo!

Moor: Još me ljubi! Još! — čist sam, kao svietlo! ona me ljubi uz sve moje griehe! (raztapajuć se od radosti) Djetca svjetla plaču o vratu pomilovanih vragova. — Moje furije zadavljuju ovdje svoje zmije. — Pakao je uništen — ja sam sretan. (sakrije si lice na njezine grudi. Skup dirajuć u srdce; stanka).

*

Grim: (biesno poskočiv napried). Stani, izdajice! odma pusti tu ruku — ili ću ti reći rieč, s koje će ti zapištati u ušima i zubi ti od užasa zacvokotati.

Racman: (pruži mač medju njih dvojicu). Pomisli na česke šume! čuješ li? Krzmaš li? Na česke šume pomisli. Nevjero! Kamo su tvoje zakletve? Zar se tako brzo zaboravljaju rane — Gdje smo sreću — čast i život za tebe na kocku metati? Gdje smo stajali kao klisure — nisi li tada uzdignuo desnicu na nepokolebivu prisegu, zakleo se, da nas nećeš nikada ostaviti, kao što mi tebe neostavismo? Crni obraze! Vjerolomče! i ti ćeš se odmetnuti, kada žena plače?

Razbojnici: (jedan za drugim, razkriju svoje haljine). Pogledaj! pogledaj! Poznaš li ove brazgotine?

Grim: Krvlju od svoga srdca kupismo te svojim nevoljnikom. — Ti si naš pa makar se radi toga arkandjel Mihailo uhvatio u koštac s molohom! Hajde s nami! Žrtva za žrtvu! Ljubav za vjeru! žena za četu!

Moor: (pusti Amaliju) Svršeno je! — Htjedoh se povratiti sa krivoga puta i poći k svome otcu: ali onaj na nebu veli: Ne! — Ta netoči tako očiju, Amalijo — Ta on mene netreba — neima li u izobilju stvorova — jednoga može posve lahko pregorjeti, a taj jedan sam ja. — Hajdemo braćo! (okrene se k četi).

Amalija: (povuče ga natrag). Stoj! stoj! jedan udar! smrtni udar! Opet napuštena! Trgni mač smiluj se!

Moor: Milost se preseli u medvjede. Ja te neću ubiti.

Amalija: (obuhvativ mu koljena) Oj tako ti boga! Tako ti svakoga milosrdja! ta ja više netražim ljubavi — jerbo dobro znam, da nam se gore zviezde neprijateljski razminuše — moja je molba samo smrt. Gledaj! ruka mi drhče. Neimam srdca — da se ubodem. Sgražam se pred blistavom oštricom. Tebi je to posve lahko, ti si vješt ubijanju. Trgni mač, pa eto mene sretne.

Moor: Zar bi ti sama rado sretna biti? odtale! Ja neumaram žena.

Amalija: Ha davitelju! ti možeš samo sretnike ubijati, a prolaziš uz one, kojim omrznu život. (prosnim glasom četi). Dakle mi se smilujte vi, krvnikovi učenici! U vaših se očijuh zrije tako krvožedna samilost, koja je utjehom biedniku. Opalite — vaš je meštar kukavan hvastalac. (nekoji razbojnici nišane).

Moor: (planuv) Natrag! (veličanstveno stane medju njih i Amaliju). Drzni se tko provaliti u moje svetište! Ona je moja! (obuhvativ ju krepkom rukom). Sada neka slobodno nju trza nebo, a mene pakao. — Ljubav je preča od prisege. (uzdigne ju visoko i okrene ju neustrašeno prama cieloj četi) što narav prikuje jedno za drugo tko će to razdvojiti?

Razbojnici: (nanesu puške na oko) mi.

Moor: (ogorčeno se smijuć) Nemoćnici! (spusti na pol onesviešćenu Amaliju na kamen). Uzvini oči, moja zaručnice! Neće nas združiti svećenički blagoslov, ali ja znam nešto boljega. (iza stanke

blaže) Pogledajte u me, hajduci — mlad sam, i ljubim — ovdje sam ljubljen — obožavan. Doprieh do rajskih vrata – (mekano i prosnim glasom) Zar će me moja braća od njih odbaciti?

Razbojnici: (glasno se nasmiju).

Moor: (odvažno) Dosta! dovle si ti radila, naravi! Sada započima čovjek! — I ja sam palikuća — i (iduć im u susret neopisivo veličanstveno) vaš četovodja! Zar biste rado, razbojnici, sa svojim se četovodjom na mačeve prepirati? (zapovjedajućim glasom). Bacajte puške! Vaš gospodar govori s vami!

Razbojnici: (uplašeni pobacaju puške na zemlju).

Moor: Eto! sada niste drugo no djetca, a ja — sam slobodan. Moor mora biti slobodan, ako hoće postati velik. Toga slavlja nemogu prodati za elizij ljubavi. (trgne mač) Nenazovite to mahnitošću, razbojnici, što neimate srdca nazvati veličinom. Dosjetka zdvojnosti pretiče pužev hod triezna razbora. — Ovakova se djela razmišljaju, kada su počinjena. — Kašnje ću o tom govoriti (nasrne na Amaliju i obori ju, probodši ju mačem).

Razbojnici: (bućeć plešću rukama) živio! živio!

Grim: Tako se opoštenjuje razbojnički vojvoda! živio!

Moor: (stane pred Amaliju i izpruživ mač motri ju) Sada je moja! — moja! — ili je vječnost bila hir glupakah. Posvetiv ju mačem, dovedoh si u kuću zaručnicu, mimo svih začaranih pasâ svoga dušmanina usuda (odlazeć od nje ponosno.) Još mnogi ples ima zaplesati zemlja oko sunca, prije nego ugleda drugi ovakav čin. (nježno

Amaliji) Ali je morala biti sladka smrt od zaručnikove ruke! Zar ne, Amalijo?

Amalija: (umiruć u krvi) Sladka. (izpruži ruku i umre).

Moor: (četi veličanstveno) Nu, vi kukavice? Zar ne? Tako se visoko nije zanosila vaša lopovska tražba? Vi mi žrtvovaste život, ali život, koji je bio već propao — život, pun užasa i sramote — ja za vas zaklah andjela, (prezirno baci mač medju njih) razbojnici! Namirili smo se — nad ovom se je lješinom razderao moj rukopis — vam poklanjam vaš.

Razbojnici: (turaju se k njemu) opet smo do smrti tvoji nevoljnici.

Moor: Ne, ne! ne! sbilja se razkrstismo, tiho šepće moj ženij: „neidi dalje, Moore, ovdje je cilj čovjeka — i tvoj." — (baci svoju perjanicu na zemlju) koga veseli poslje mene biti četovodjom neka bude.

Razbojnici: Ha! kukavice! Kamo su ti poletne osnove? Bijahu li to puljci sapunice, koji se razpadaju uz smrtno hripanje žene?

Moor: (dostojanstveno) Neprosudjujte, gdje Moor radi, to je moja zadnja zapovied — Hodite! stanite u okrug oko mene i saslušajte oporuku svoga umirućega vojvode! (uprie pogled u četu i motri ju časak). Vi mi bijaste vjerni — kako još nitko nikomu — da ste se bili tako čvrsto pobratili s vrlinom, kao sa griehom — bili biste postali junaci, i čovječtvo bi vaše ime razdragano spominjalo. Idite i žrtvujte vašu darovitost državi. Budite službenici kralju, koji se bori za

prava ljudstva. — Taj vas blagoslov neka prati na vašem putu (usrdno im uzdigne ruke k nebu) Nebeski otče! Evo ti ih opet vraćam — oduševljenije će se držati tebe, nego oni, koji ti nikada neposrnuše — o tom sam uvjeren. — Idite — nerecite s bogom — tamo ćemo se opet vidjeti — ili možda i ne — odlazite! brže! dok se nisam omekšao! (svi odu).

Prizor 8.

Moor: (sam, vrlo veseo) Pa i ja sam dobar gradjanin — Nevršim li što nalaže užasni zakon? Neštujem li ga? neosvećujem li ga? — Sjećam se da sam kada ovamo idjoh govorio s nekim siromašnim nadničarem, koji na nadnicu radi i jedanaestero žive djece ima — razglašeno je, da će dobiti tisuću dukata, tko velikoga razbojnika živa dovede. — Tomu se čovjeku dade pomoći. (ode).

Konac.

